VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia - diplomacie

Henry Kissinger a jeho význam pro diplomacii

(bakalářská práce)

Autor: Kateřina Myslivcová
Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, Csc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem **Henry Kissinger a jeho význam pro diplomacii** vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne …… ……

Kateřina Myslivcová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Zdeňku Veselému, CSc. za jeho cenné rady, odborné vedení a trpělivost. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině, která mě podporovala během mého studia.

OBSAH

ÚVOD 5

1. TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKO 8

1.1. ROZHODOVÁNÍ JEDNOTLIVCE JAKO AKTÉRA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ 8

1.2. AKTÉŘI ZAHRANIČNÍ POLITIKY USA 11

2. MEZINÁRODNÍ POSTAVENÍ USA V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ 15

2.1. VÁLKA VE VIETNAMU 16

2.2. NORMALIZACE VZTAHŮ S ČÍNOU 18

2.3. SOVĚTSKO-AMERICKÉ VZTAHY 21

2.4. BLÍZKOVÝCHODNÍ POLITIKA 25

3. POSTOJE A POLITIKA HENRYHO KISSINGERA 28

3.1. NÁZORY, MYŠLENKY A INSPIRACE HENRYHO KISSINGERA 28

3.2. POLITIKA A DIPLOMACIE HENRYHO KISSINGERA V PRAXI 32

3.3. KRITIKA HENRYHO KISSINGERA A NIXONOVY ADMINISTRATIVY 40

ZÁVĚR 43

ZDROJE 45

ÚVOD

V 70. letech 20. století po dlouhodobě napjatých vztazích mezi západním a východním blokem zavládla světem atmosféra détente neboli uvolnění. Ačkoli byl pojem uvolnění, ve významu snižování napětí, použit už Winstonem Churchillem v 50. letech, v 70. letech nabyl nového významu pod označením détente. Pojem détente bývá spojován především s érou, kdy stál v čele Spojených států amerických 37. prezident Richard Nixon, po jehož boku stál nejprve jako poradce prezidenta pro otázky národní bezpečnosti a později jako státní tajemník Henry Kissinger. Spojené státy byly v pozici zmírňování napjatých vztahů se Sovětským svazem a Čínou[1], ale zároveň Richard Nixon se vstupem do úřadu zdědil stále trvající a čím dál tím více kontroverzní válku ve Vietnamu.

Z Henryho Kissingera se stal jeden z nejvýznamnějších diplomatů. Jeho jméno znají lidé po celém světě a byla o něm napsána již řada knih a biografií. Pojmy jako kyvadlová diplomacie nebo triangulární diplomacie jsou spojeny právě s touto osobností. Narodil se ve Výmarském Německu a až do začátku druhé světové války tam žil, což nejspíše determinovalo jeho zaměření na evropskou diplomacii. Byl dlouholetým profesorem na Harvardově univerzitě. Když ho prezident Nixon požádal, aby působil v jeho administrativě jako poradce pro otázky národní bezpečnosti, vzal si Kissinger nějakou dobu na rozmyšlenou, protože vůbec netušil, že bude v nové administrativě figurovat. Postupem času se z něj stala jedna z nejvlivnějších osobností 70. let, dokonce se poprvé (a zatím naposledy) stalo, že prezident Spojených států amerických předal svůj rezignační dopis státnímu tajemníkovi.

Bakalářská práce je zaměřena na aplikaci myšlenek a poznatků Henryho Kissingera do zahraniční politiky USA. Volba Richarda Nixona, který se rozhodl vybrat jako svého poradce teoretika, jenž se nikdy na tvorbě zahraniční politiky aktivně nepodílel, je pro české prostředí značně atypická. Tato skutečnost byla impulsem pro zpracování práce.

[1] Názvem Čína označuje autorka Čínskou lidovou republiku, která je řádně odlišena od Čínské republiky na Tchaj-wanu.

Cílem práce není vytvořit další biografii, nýbrž se zaměřit na praktickou stránku aplikace Kissingerových myšlenek do aktivní zahraniční politiky. Nejedná se o pouhý výčet jeho myšlenek, názorů nebo postojů (které jsou ovšem nezbytné pro pochopení problematiky), hlavním cílem je totiž zhodnocení, které názory a myšlenky Henryho Kissingera z jeho předchozích let byly pro tvorbu americké diplomacie a zahraniční politiky v 70. letech 20. století relevantní a jak byly využity. Zároveň zhodnotím Kissingerův význam pro diplomacii.

Práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola bude věnována teoreticko-metodologickému zázemí, které bude podrobněji rozpracováno v následujících dvou podkapitolách. Vzhledem k tomu, že Henry Kissinger byl po dobu svého působení v obou úřadech jednou z nejvlivnějších osobností, co se zahraniční politiky USA týče, je vhodné tuto skutečnost orámovat teoretickými poznatky rozhodování jednotlivce při formování zahraniční politiky státu. Druhá podkapitola bude zaměřena již na konkrétní zahraniční politiku, a to na zahraniční politiku Spojených států amerických. A jelikož v USA mají vliv na zahraniční politiku především tři instituce, a to Národní bezpečnostní rada, State Department a prezident, bude tato druhá podkapitola obsahovat taktéž stručný přehled těchto základních aktérů zahraniční politiky USA.

Pro první podkapitolu, která se týká jednotlivce jako aktéra mezinárodních vztahů, jsem vybrala především literaturu od známých politologů Oskara Krejčího a Petra Druláka. Jedná se tedy o česky psanou literaturu. K vymezení základních aktérů zahraniční politiky USA, tedy Národní bezpečnostní rady, State Departmentu a prezidenta, jsem opět zvolila knihu od Oskara Krejčího, zároveň čerpám z publikace Madeleine Albrightové a z anglicky psané literatury.

Obsahem druhé kapitoly budou pak čtyři zásadní mezníky pro Spojené státy americké z období 70. let 20. století. Budou to oblasti zahraniční politiky, kde se Henry Kissinger nejvíce angažoval. Mezi nejvýznamnější oblasti jsem zařadila válku ve Vietnamu, Blízký východ (spojený především s Jomkipurskou válkou) a v rámci tzv. trojúhelníku snižování napětí mezi USA, Sovětským svazem a Čínou. Tato kapitola bude orientována na komparaci postavení USA v 70. letech oproti období předchozímu. Pro třetí, praktickou část práce, je zcela zásadní myšlenka, že 70. léta nejsou začátkem od úplné nuly, nýbrž navazují na léta 60., která určitým způsobem determinovala vývoj v následujících letech.

Ve druhé kapitole, která se bude věnovat zobrazení postavení USA v 70. letech v porovnání s 60. lety, opět používám jak česky, tak anglicky psanou literaturu. Zvolila jsem západní nebo domácí publikace, jelikož východní literatura pro mne z důvodu jazykové bariéry nebyla dostupná. Některé informace čerpám také z pamětí Henryho Kissingera nebo jeho jiných publikací.

Ve třetí kapitole se budu ve třech podkapitolách zabývat myšlenkami Henryho Kissingera a jeho poznatky ohledně evropské diplomacie, aplikací těchto myšlenek do praxe a zároveň reakcí veřejnosti na některá rozhodnutí, která Henry Kissinger po dobu svého působení v Nixonově administrativě učinil. Třetí kapitola bude pro bakalářskou práci zásadní, jelikož se bude věnovat hlavnímu cíli práce. Zejména druhá podkapitola bude po zhodnocení všech předešlých poznatků odpovídat na hlavní otázku, a to jaké názory a myšlenky Henryho Kissingera z předchozích let byly pro tvorbu americké diplomacie a zahraniční politiky v 70. letech 20. století relevantní a jak byly využity. Následující podkapitola bude věnována, jak již bylo zmíněno, reakci veřejnosti na postupy a aplikované myšlenky Henryho Kissingera. Tato podkapitola byla do práce zařazena z důvodu objektivnosti hodnocení a možného naznačení nového směru zkoumání.

Pro třetí kapitolu budu čerpat především z pamětí Henryho Kissingera *Roky v Bílém domě, Bouřlivé roky a Roky obnovy*. Dále budu také čerpat z práce *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*, která z části reflektuje jeho doktorskou práci. V neposlední řadě využiji další publikace Henryho Kissingera, a to *Umění diplomacie* nebo *Krize: anatomie dvou hlavních krizí zahraniční politiky*. Ve třetí podkapitole budu využívat především internetové zdroje, jelikož se budu soustředit spíše na aktuální negativní kritiku Henryho Kissingera.

1. TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKO

Tato kapitola bude věnována rozhodování jednotlivce v mezinárodních vztazích a aktérům americké zahraniční politiky. Podrobněji se zaměřím na faktory, které ovlivňují jednotlivce při tvorbě zahraniční politiky, především na realismus jako jeden z hlavních prvků Kissingerovy diplomacie. Zároveň se budu zabývat vývojem zahraniční politiky USA a izolacionismem. Tento prvek se v jejich zahraniční politice vyskytoval už od vzniku Spojených států amerických. Nakonec budou následovat již konkrétní instituce, které se podílejí na americké zahraniční politice, a vymezení určitých problémů, ke kterým při rozhodování o zahraniční politice USA dochází.

1.1. ROZHODOVÁNÍ JEDNOTLIVCE JAKO AKTÉRA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Mezi aktéry mezinárodních vztahů nebo mezinárodní politiky tradičně řadíme především státy a mezinárodní organizace, popřípadě nevládní instituce. Dnes se již častěji setkáváme s klasifikací aktérů mezinárodní politiky, kam patří také jednotlivci nebo různé skupiny jednotlivců, nicméně stále převládá názor, že hlavním aktérem je stát. Ale jsou to lidé, jednotlivci, kteří rozhodují o tom, zda nějaký stát přijme mezinárodní smlouvu nebo vyhlásí válku. A tito lidé se vzájemně ovlivňují, přesvědčují nebo odrazují. Přichází k nim informace z různých koutů světa, na základě kterých si tvoří své názory a postoje.

Každý státník dělá svá rozhodnutí za určitých okolností, které finální rozhodnutí ovlivní. Za prvé je konkrétní rozhodnutí přijímáno v závislosti na typu státníka, který může být orientován spíše na dohody, nebo naopak na vítězství jedné strany. Za druhé závisí rozhodnutí na zpracování příchozích informací a jejich aplikaci v praxi. Nelze předpokládat, že by někdy existoval dokonalý státník, který by rozhodoval podle určitého programu, díky němuž by jeho rozhodnutí byla vždy správná.[2]

Při sběru informací by měl být státník schopný rozeznat ze shluku informací ta data, která jsou důležitá, od dat nepodstatných. S takovýmito informacemi se musí ještě dále pracovat, aby státník zjistil, jak se má v určité situaci zachovat. Jak již bylo zmíněno, na tvůrce zahraniční politiky a na státníky vůbec působí řada faktorů. Většinou,

[2] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-21-7. s. 307-308.

když zastávají nějakou funkci, tak se jejich názory nemění, snaží se zachovat si svá přesvědčení a hodnoty, čímž dochází k ignoraci některých důležitých informací.[3]

Klíčovou vlastností každého tvůrce zahraniční politiky by mělo být také umění poučit se z chyb v minulosti. Z jakých událostí se ale mohou poučit? Prvním případem by mohla být taková událost, ze které má státník nějaké osobní zkušenosti. Tyto zkušenosti jsou velmi důležité, protože si je většinou státník velmi dobře zafixuje a poté je může lépe využít. Jako další možnost se nabízí událost, která je velmi dramatická a hlavně viditelná jako například válka.[4]

Způsob, jakým státník zpracovává informace, je ovlivňován několika faktory, které na státníka navzájem působí. Prvním faktorem, který ovlivňuje státníkovo rozhodování, je schopnost vnímat určité informace, zapamatovat si je, zároveň je pochopit a následně správně využít. Druhým faktorem pak jsou určité filtry, přes které státník informace zpracovává, jsou to hodnoty, ideologie, předsudky a stereotypy, přesvědčení, analogie či metafory, osobnostní založení, politický styl, psychická dispozice, politické nebo osobní vazby.[5] Na základě těchto hodnot a přesvědčení si státník vytváří tzv. operační kód, který je složen z těchto přesvědčení: (1) zda s protivníkem vyjednávat nebo ne, (2) zda problém řešit pragmaticky nebo spíše pomocí moralizování nebo ideologie, (3) zda použít sílu proti protivníkovi, nebo naopak nepoužít.[6]

Důležitou roli při rozhodování Henryho Kissingera sehrál realismus. Henry Kissinger je zástupcem realistické teorie mezinárodních vztahů, která ovlivňovala jeho rozhodování a orientaci americké zahraniční politiky. Realismu podobné smýšlení se stalo v éře mocenské rovnováhy hlavní myšlenkovou linií diplomatů a politiků, stejně tak jako v období 20. století[7]. Již zde můžeme sledovat spojitost Henryho Kissingera s mezinárodními vztahy a diplomacií devatenáctého století, která později měla vliv na utváření americké zahraniční politiky. Realismus je pouze jednou z teorií

[3] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. SBN 978-80-86929-21-7. s. 84-85.

[4] Tamtéž, s. 86-87.

[5] Tamtéž, s. 309-312.

[6] JOHNSON, L. K. *America as a world power: foreign policy in a constitutional framework*. New York: McGraw-Hill, 1991. ISBN 0-07-032644-4. s. 185-188.

[7] DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. PORTÁL, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3. s. 54.

mezinárodních vztahů, většinou je chápán jako protipól idealismu[8]. Nelze jej definovat absolutně, jelikož každý zástupce může mít na určité otázky odlišný názor.

Přesto zde vymezím určité typické znaky, podle kterých je možné realismus poznat. To, co od sebe realismus a idealismus odlišuje, je vztah k moci[9]. Za prvé je to chápání moci jako takové, kdy realismus chápe moc jako moc vojenskou, za druhé se většina otázek mezinárodní politiky odvozuje od otázek mocenských[10]. Realismus se odlišuje od idealismu také chápáním podstaty člověka. Realisté nahlíží na člověka jako na individuum, které je spjato se soutěživostí, pudem sebezáchovy a agresivitou a především touhou po moci.[11] Tuto lidskou povahu chápe realismus takovou, jaká je, a nezabývá se tím, jaká by lidská povaha měla být[12]. Dalším typickým znakem je vztah k aktérům mezinárodních vztahů. Stát je chápán jako racionální aktér, což umožňuje předvídat jeho chování ve světě rivality. Zatímco idealismus připouští kromě státu ještě další aktéry (například mezinárodní organizace), realismus považuje za aktéra mezinárodních vztahů pouze stát, přičemž tvorba zahraniční politiky směřuje k naplnění národního zájmu (tzv. raison d'État).[13] Národní zájem je pro realisty klíčovým pojmem. Hans Morgentau (otec realismu) ho definoval jako synonymum moci[14]. Navíc, jak uvádí Hastedt[15], má národní zájem charakterizovat cíle státní politiky v mezinárodních vztazích.

[8] Idealistická teorie bývá také označována jako liberálně-idealistická. Podrobněji k idealismu a dalším teoriím – scientismu nebo kritickým teoriím - viz DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. PORTÁL, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3.

[9] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. SBN 978-80-86929-21-7. s. 547.

[10] DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. PORTÁL, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3. s. 55.

[11] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. SBN 978-80-86929-21-7. s. 552-553.

[12] HOLLIS, M. - SMITH, S. *Mezinárodní vztahy: výklad a porozumění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-64-X. s. 34.

[13] DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. PORTÁL, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3. s. 55.

[14] ALDEN, Ch. - ARAN, A. *Foreign policy analysis: new approaches*. 1st pub. London: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-42799-9. s. 4.

[15] HASTEDT, G. P. *American foreign policy: past, present, future*. Upper Saddle River: Prentice-Hall, 2000. ISBN 0-13-083579-X. s. 19.

1.2. AKTÉŘI ZAHRANIČNÍ POLITIKY USA

Zahraniční politika USA se tak jako každá jiná zahraniční politika v průběhu času vyvíjela. Díky ideálním podmínkám, oddělení amerického kontinentu od zbytku světa a odhodlání zakladatelů Spojených států amerických odpoutat se od tradiční evropské politiky, byl po dlouhou dobu důležitým prvkem izolacionismus – oddělení se od zbytku světa a soustředění se na domácí politiku[16]. Nicméně tento izolacionismus neznamenal veškeré přerušení styků s okolním světem, jednalo se především o politické vztahy. Naopak hospodářské a obchodní vztahy byly zachovány. Postupně se tento pasivní izolacionismus přeměnil v aktivní, a to Monroeovu doktrínu, jejímž cílem bylo ochránit celý americký kontinent (tudíž i Latinskou Ameriku) od špatného vlivu Evropy[17].

Ovšem s příchodem první světové války začala nová éra americké zahraniční politiky. Podle Kissingera[18] byla důvodem vstupu Spojených států amerických do války přeměna světa podle jejich představ. Po první světové válce došlo opět k utlumení intervencionalismu, nicméně po útoku Japonska na Pearl Harbor se USA znovu angažovaly ve druhé světové válce a v ostatních válkách po celém světě se angažují dodnes[19]. Frank Klingberg rozdělil období izolacionismu a intervencionalismu USA do období po 25 až 30 letech. V každé fázi řešili představitelé USA hlavní problém zahraniční politiky té doby. V prvním období byla centrem zájmu nezávislost, ve druhém období to byly otázky týkající se osudu, pro třetí období bylo typické vytváření průmyslové mocnosti, čtvrtou fází byla krize demokracie ve světě a konečně pátou fází je nastolení stabilního světového řádu[20], což je dle mého názoru problémem i dnes.

---

[16] KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 99.

[17] Tamtéž, s. 102.

[18] KISSINGER, H. A. *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-736-0. s. 198.

[19] KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 126, 132.

[20] HASTEDT, G. P. *American foreign policy: past, present, future*. Upper Saddle River: Prentice-Hall, 2000. ISBN 0-13-083579-X. s. 32.

Ve Spojených státech amerických je zahraniční politika svěřena do rukou 7 institucí, a to prezidentovi, Kongresu, Nejvyššímu soudu, State Departmentu, ministerstvu obrany, Národní bezpečnostní radě a zpravodajské komunitě[21]. Na vývoj zahraniční politiky po celém světě mohou mít ovšem vliv i různé nátlakové skupiny, lobbistická hnutí nebo politické strany. Ačkoli je americká zahraniční politika svěřena do rukou nemalého počtu institucí a jedinců, zaměřím se v této podkapitole především na State Department a Národní bezpečnostní radu, jelikož právě v těchto institucích působil Henry Kissinger. V neposlední řadě bude specifikována moc prezidenta, která je různě omezována a často mohou nastat spekulace, kdo má vlastně větší moc jako například v období Richarda Nixona a Henryho Kissingera.

Ústava Spojených států amerických, konkrétně článek II. a oddíl I., svěřuje prezidentovi moc výkonnou[22]. A protože tvorba zahraniční politiky spadá pod moc výkonnou, odpovídá tímto prezident také za zahraniční politiku USA. Podle Oskara Krejčího[23] rozhoduje prezident o zahraniční politice ve více rovinách, a to v těchto třech: za prvé rozhoduje o tom, jakým stylem bude zahraniční politika vedena; za druhé je tím, kdo rozhoduje o prostředcích zahraniční politiky a o jejím směru a úkolu obecně; za třetí jmenuje ministry zahraničí (obrany, financí), jeho asistenty pro otázky národní bezpečnosti a ředitele Národní zpravodajské služby – tito funkcionáři jsou poté odpovědní za tvorbu americké zahraniční politiky. Prezident má nejvyšší postavení na poli obrany, je také hlavním diplomatem americké zahraniční politiky. Případem, kdy prezident stál v čele diplomatické mise a podílel se tak osobně na vyjednání například mezinárodní smlouvy, budiž Nixonova summitová diplomacie za účelem podpisu smlouvy SALT I.

Prezident je však ve vykonávání zahraniční politiky omezen Kongresem. Významnou překážkou při tvorbě zahraniční politiky bývá rozpočet, který je schvalován velmi komplikovaně (3 různá schvalování) a navíc nemusí být schválen vůbec [24]. Ke konfliktům

[21] KREJČÍ, O. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 330-342.

[22] United States of America. *Constitution of United States of America* [online]. [vid. 2015-03-05]. Dostupné z: http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html

[23] KREJČÍ, O. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 330.

[24] HASTEDT, G. P. *American foreign policy: past, present, future*. Upper Saddle River: Prentice-Hall, 2000. ISBN 0-13-083579-X. s. 200-201.

mezi prezidentem a Kongresem dochází zejména v případě práva na vyhlášení války. Kongres má sice právo na vyhlášení války a uzavření míru, na druhou stranu ale právě prezident zastává funkci vrchního velitele ozbrojených sil. Za účelem vyloučení konfliktu byl proto roku 1973 přijat War Powers Act, který dává prezidentovi pravomoc vést ozbrojený konflikt bez souhlasu Kongresu po 60 dní, následně je prezident povinen stáhnout vojska[25].

State Department[26] byl jednou z institucí, které byly vytvořeny po oficiálním vzniku Spojených států amerických. S přidělením některých vnitrostátních povinností Kongresem se zrodil titul státního tajemníka, jenž vlastní automaticky každý ministr zahraničí. Ministr zahraničí neboli státní tajemník je dle protokolu USA nejvýznamnějším jmenovaným členem vlády a v případě, že nastanou určité podmínky[27], přebírá dokonce i povinnosti prezidenta.[28] Dle U. S. Government Manual[29] State Department radí prezidentovi a vede americký národ, aby v otázkách zahraniční politiky prosazovali svobodu a demokracii. Ani State Department nemá svou cestu snadnou. Často se stává, že se ministr zahraničních věcí neshodne s ministrem obrany nebo s poradcem pro otázky národní bezpečnosti. Dochází proto k soubojům mezi jednotlivými zástupci, které nejsou většinou produktivní, nebo k upřednostnění jednoho z těchto tří zástupců[30].

Státní tajemník, vedoucí State Departmentu, je jmenován prezidentem na radu a se souhlasem Senátu. Státní tajemník je pověřen vykonáváním prezidentovy zahraniční politiky pomocí State Departmentu a zahraniční služby USA. Jeho hlavními úkoly jsou

[25] DVOŘÁKOVÁ, V. *Spojené státy americké: společnost a politika*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-141-8., s. 103, 125-126.

[26] Více o vývoji viz VESELÝ, Z. *Diplomacie: (teorie, praxe, dějiny)*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-505-0. s. 80.

[27] Podmínky pro převzetí povinností prezidenta ministrem zahraničí (musí platit současně): úmrtí/odvolání prezidenta, viceprezidenta, šéfa Sněmovny a šéfa Senátu.

[28] KREJČÍ, O. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 333.

[29] U. S. Government Manual. In: *Usgoventmentmanual.org* [online]. [vid. 2015-03-15]. Dostupný z: http://www.usgovernmentmanual.gov/Agency.aspx?EntityId=/jQN/FRk+WE=&ParentEId=+klubNxgV0o=&EType=jY3M4CTKVHY=&S=cjIV9bdJ0pDHOTGUj1+UMvC0xySkk3rM.

[30] ALBRIGHT, M. K. *Doporučení budoucímu prezidentovi: jak vrátit Americe dobrou pověst a vůdčí roli ve světě*. 1. vyd. Praha: Práh, 2008. ISBN 978-80-7252-218-7. s. 54.

sloužit jako poradce prezidenta v otázkách zahraniční politiky a vést jednání týkající se americké zahraniční politiky.[31]

Národní bezpečnostní rada vznikla jako byrokratický nástroj, jenž měl omezovat vlivného prezidenta. Role Národní bezpečnostní rady se měnila pokaždé, když nastoupil nový prezident. Pro 60. léta bylo typické, že se stávala méně a méně formální, až nakonec skoro žádnou roli neměla.[32] Ovšem s nástupem Nixona do funkce prezidenta USA se její role rapidně změnila. Nixon totiž úplně separoval zahraniční politiku od State Departmentu a soustředil ji do Bílého domu. Tak se zrodily situace, kdy Kissinger jakožto „ředitel Národní bezpečnostní rady‘‘ zaujímal naprosto jiný postoj, než oficiálně zaujímal State Department.

Bezpochyby největší roli v Národní bezpečnostní radě má asistent prezidenta pro otázky národní bezpečnosti (tato funkce je známa též jako poradce pro otázky národní bezpečnosti). Hlavní povinností asistenta je informovat prezidenta o důležitých věcech, které prezident potřebuje vědět. Nicméně význam těchto poradců je určován několika faktory, tedy zejména porozuměním asistenta s ministrem zahraničních věcí. Postavení poradce se mění v souvislosti s tím, jakou důležitost mu přisuzuje sám prezident. S tím pak také souvisí aktivita jednotlivých asistentů/poradců, přičemž Kissinger byl jedním z nejaktivnějších (podle C. Crabba a K. Mulcahyho), čemuž odpovídá i to, že měl za vlády prezidenta Nixona velmi specifickou roli.[33]

Bývalá státní tajemnice Albrightová[34] se domnívá, že nejefektivnější cestou je, když každý ze tří zástupců zastává svou funkci. State Department je hlavním realizátorem prezidentovy politiky, Národní bezpečnostní rada řídí běžné aktivity prezidenta, které souvisí se zahraniční politikou, ministerstvo obrany by se mělo starat o to, aby se dostávaly rady od armády k prezidentovi.

---

[31] U. S. Department of State. *Duties of the Secretary of State* [online]. January 20, 2009. [vid. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.state.gov/secretary/115194.htm.

[32] ALBRIGHT, M. K. *Doporučení budoucímu prezidentovi: jak vrátit Americe dobrou pověst a vůdčí roli ve světě*. 1 vyd. Praha: Práh, 2008. ISBN 978-80-7252-218-7. s. 49.

[33] KREJČÍ, O. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9. s. 335-336.

[34] ALBRIGHT, M. K. *Doporučení budoucímu prezidentovi: jak vrátit Americe dobrou pověst a vůdčí roli ve světě*. 1 vyd.. Praha: Práh, 2008. ISBN 978-80-7252-218-7. s. 55.

2. MEZINÁRODNÍ POSTAVENÍ USA V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ

Tato kapitola je zaměřena na mezinárodní postavení USA v 70. letech 20. století v porovnání se 60. lety 20. století. V této části práce budu porovnávat postavení a politiku USA vůči Číně, Sovětskému svazu, Blízkému východu a politiku ve válce ve Vietnamu. Důvodem, proč na tomto místě provádím komparaci těchto dvou dekád, je nutnost přiblížit alespoň nejbližší vývoj událostí před nástupem Henryho Kissingera do Nixonovy administrativy a zároveň i po něm.

Do roku 1960 byl americkým prezidentem Dwight Eisenhower, který se rozhodl v následujícím volebním období již nekandidovat, nahradil ho tedy John Fitzgerald Kennedy. Kennedy byl přesvědčen, že Spojené státy americké ztratily ve světě svou prestiž, a tak si ji přál obnovit[35]. Působil jako protiklad bývalého prezidenta Eisenhowera, dával najevo jeho aktivitu a sílu, na rozdíl od odevzdanosti a pasivity. Chtěl vystřídat doktrínu *masivní odvety* doktrínou *pružné odezvy,* která by umožnila různě reagovat na různé stupně eskalace konfliktů. Jeho záměrem bylo vybudovat spolupráci se všemi státy, která by byla založena na mírové koexistenci[36].

Lyndon B. Johnson, který nastoupil do úřadu po tragické smrti J. F. Kennedyho, byl zahraničněpoliticky orientován podobně jako jeho předchůdce. Jeho vizí byla lepší spolupráce se Sovětským svazem, na druhou stranu byl tradičním zástupcem politiků orientovaných na zadržování komunismu.[37] I když se velmi soustředil na zahraniční politiku, mělo vyvolání války ve Vietnamu neblahý efekt na pověst Spojených států a na sebevědomí jejich obyvatel.

S nástupem Richarda Nixona se změnila i zahraniční politika USA. Ve spolupráci s jeho poradcem pro otázky národní bezpečnosti a později státním tajemníkem Henrym Kissingerem se zahraniční politika v jeho období nesla v duchu nastolení řádu. Důležitým pokrokem ve smýšlení o tehdejší zahraniční politice se stal fakt, že existuje 5 center moci,

[35] HEIDEKING, J. - MAUCH, Ch. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. V českém jazyce 2., aktualiz. vyd. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-194-3. s. 413.

[36] ADAMOVÁ, K. - KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Stručné dějiny diplomacie*. Praha: C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-309-4. s. 258.

[37] HEIDEKING, J. - MAUCH, Ch. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. V českém jazyce 2., aktualiz. vyd. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-194-3. s. 433.

které se mají vzájemně respektovat a mají být vyvážena[38]. Amerika se proto měla stát balancérem mezi Sovětským svazem a Čínou, aby tyto dvě mocnosti držela v rovnováze[39]. Důraz byl kladen nejen na dohody mezi velmocemi, ale i na spolupráci. Významnými rysy byly oddělení zahraniční politiky od vládního aparátu a tajná diplomacie.

Nezvoleným prezidentem se stal Gerald R. Ford v roce 1974, když byl vybrán na návrh rezignujícího prezidenta Nixona. Na své pozici státního tajemníka zůstal Henry Kissinger, ale bylo stále těžší a těžší pokračovat v politice uvolnění, jelikož na Forda sílil vnitropolitický tlak. Uvolnění bylo kritizováno a považováno za až příliš liberální[40].

Prezident James E. Carter, zvolený v roce 1977, chtěl být opakem Nixona a Kissingera. Především mu vadila tajná diplomacie prováděná Henrym Kissingerem, a proto se chtěl více zaměřit na veřejné jednání.[41] Kissinger byl nahrazen na postu poradce pro otázky národní bezpečnosti Z. K. Brzezinskim, jeho kritikem a odpůrcem SSSR.

2.1. VÁLKA VE VIETNAMU

V roce 1954 byla Francouzská Indočína po dekolonizaci rozdělena podle 17. rovnoběžky na Severní a Jižní Vietnam. Severní Vietnam jako komunistická země byl podporován Sovětským svazem a Čínou, Jižní Vietnam podporovaly Spojené státy americké. Postupně se vytvořila Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu, známá také jako Vietcong, která měla v plánu sjednotit Vietnam pod komunistickou vládu. Tehdejší prezident Jižního Vietnamu Diem rozdělil venkov do strategických zón, aby mohl účinně bránit Jižní Vietnam před Vietcongem. Americký prezident Kennedy ale věděl, že se Diem uchyluje k násilí, s čímž rozhodně nesouhlasil[42]. CIA proto dostala za úkol uspořádat puč[43]

[38] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 137.

[39] TRACHTENBERG, M. *Cold War and after: history, theory, and the logic of international politics*. Princeton: Princeton University Press, ©2012. ISBN 978-0-691-15202-8. s. 179.

[40] HEIDEKING, J. - MAUCH, Ch. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. V českém jazyce 2., aktualiz. vyd. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-194-3. s. 455-457.

[41] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 153.

[42] Tamtéž, s. 123.

[43] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 123.

a Diem byl v roce 1963 sesazen. Podle Bergheho[44] prezident Kennedy tím, že bylo jeho snahou zastavit komunismus a navíc se v problematice Vietnamu neorientoval, započal stupňování konfliktu v oblasti. Vojenské síly Spojených států byly do Vietnamu poprvé vyslány na konci roku 1961: 400 poradců[45]. Po svržení Diema nastalo v Jižním Vietnamu období vojenské nestability. Navíc byl prezident Kennedy zavražděn a byl vystřídán Johnsonem. Johnson dále eskaloval konflikt posíláním vojenské podpory. Po incidentu v Tonkinském zálivu už nic nebránilo novému prezidentovi v zadržování komunismu. V roce 1965 začalo bombardování Severního Vietnamu. I když Johnson začal s bombardováním, neznamenalo to, že nechtěl se Severním Vietnamem jednat.[46] Toto bombardování bylo ospravedlňováno Johnsonem tím, že Spojené státy pouze pomáhají Jižnímu Vietnamu, aby mohl spravovat svou vlastní zem.[47] Ke konci roku 1965 se nacházelo ve Vietnamu 184 tisíc vojáků a koncem roku 1966 více než dvakrát tolik, v roce 1967 skoro třikrát více než před dvěma lety.[48] Bohužel působení vojáků a neustálé zvyšování jejich počtu nepřinášelo kýžené výsledky. Ministr obrany McNamara čerpal informace o úspěšnosti především ze statistik, které neměly takovou vypovídací hodnotu jako analýzy, tudíž měl prezident Johnson poněkud optimističtější informace o probíhající válce.[49]

Na počátku roku 1968 došlo k ofenzivě TET, která byla vedena Severovietnamci a Vietcongem, nicméně byla brzy odražena. Veřejné mínění bylo po tomto zákroku ještě více pobouřeno. Už zhruba od poloviny 60. let totiž vzniklo pacifické hnutí a válka ve Vietnamu jenom zhoršovala veřejné pobouření. Pod tlakem veřejnosti, která ho viděla jako toho, kdo dostal Ameriku do války, znovu Johnson nekandidoval. S koncem Johnsonova funkčního období je ovšem také spjat začátek jednání v Paříži.

---

[44] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 123.

[45] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika.* 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-21-7. s. 473.

[46] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 123.

[47] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. The American history series. ISBN 0-88295-811-9. s. 105.

[48] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 124.

[49] Tamtéž.

Nově zvolený prezident Nixon v roce 1969 přebral agendu Vietnamské války. Levering[50] uvádí dvě cesty, kterými se mohl Nixon vydat. První cestou se mohlo stát rychlé a kompletní stažení amerických vojsk z Vietnamu a ukončit tak účast Ameriky v této válce. Nixon si ovšem vybral druhou cestu. Jako již pátý prezident Spojených států se zaměřil na to, aby ve válce nevyhrál komunismus. Nixon zvolil variantu vietnamizace, která znamenala postupné stahování amerických vojsk za předpokladu nahrazení vojsky jihovietnamskými. Nixon s Kisingerem se chystali válku ukončit, ale tak, aby Amerika nebyla zdiskreditována[51]. Díky strategii rovnováhy sil se Sovětským svazem a Čínou se Amerika pozvolna dostávala z mrtvého bodu při mírových jednáních se Severním Vietnamem[52]. Tato pozice dávala Nixonovi možnost ukončit válku ve Vietnamu, i když se nejednalo o vítězství. Johnson bohužel takové karty v ruce neměl. Nicméně, srovnáváme-li Johnosonovo a Nixonovo funkční období podle veřejného mínění, Amerika v očích jejích obyvatel i lidí po celém světě klesla.

2.2. NORMALIZACE VZTAHŮ S ČÍNOU

Vnímáme-li tyto dvě mocnosti z hlediska kulturních specifik, zdá se být přirozené, že navázání opětovných vztahů s Čínou bylo pro Spojené státy obtížné. Zásadní roli zde sehrála nepřetržitá kontinuita čínských dynastií a izolace, kdy Čína neměla potřebu navazovat vztahy se státy na odlišných kontinentech.

Amerika se rozhodla po nástupu komunistů v Číně k moci a vytvoření nacionalistické vlády na Tchaj-wanu diplomaticky podpořit Čínskou republiku na Tchaj-wanu. Dokonce po intervenci Číny v průběhu Korejské války odmítala zastoupení komunistické Číny v Organizaci spojených národů. Významným faktorem při pokusech o navazování vztahů s Čínou byl rozkol čínsko-sovětských vztahů ke konci 50. let, po kterém následovaly neshody komunistických stran v obou zemích na začátku 60. let.

[50] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. The American history series. ISBN 0-88295-811-9. s. 119.

[51] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 276.

[52] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. The American history series. ISBN 0-88295-811-9. s. 123.

V roce 1961 se už Čína nemohla spolehnout na své spojenectví se Sovětským svazem, což se mohlo stát výhodou pro Spojené státy americké[53]. Prezident Kennedy ovšem orientoval svou zahraniční politiku na zlepšení vztahů se Sovětským svazem, který se stal v té době jedinou zemí s jadernou zbraní, a tak nedošlo k předběžným rozhovorům s Čínou. Nicméně Kennedymu se zdálo, že Čína se stává nebezpečnější, než byl Sovětský svaz na poli mezinárodního míru.[54] Ačkoli do té doby Čína ještě pravděpodobně jadernou zbraň neměla, válka s Indií v roce 1962 ukázala čínskou agresivitu a zvýšila možnost vytvoření jaderné bomby[55]. Kennedy považoval Indii za opak komunismu a čínský útok na hranicích s Indií nepovažoval za projev smířlivosti[56], proto odmítl obnovení otázky vzájemných vztahů s Čínou a ponechal zahraniční politiku, která ve své podstatě znamenala odpor vůči Číně, neměnnou[57].

V období administrativy prezidenta Johnsona došlo ke změně postoje vůči Číně. Spojené státy již byly připraveny na existenci dvou Čín zároveň[58]. Americká zahraniční politika vůči Číně, tzv. zadržování bez izolace, se měla stát dvoustrannou, kdy na jedné straně měla usilovat o zmenšení napětí, na druhé straně měla demonstrovat odhodlání Spojených států stát proti čínské agresi.[59] Jelikož v tomto období došlo k eskalaci války ve Vietnamu, byla snaha o normalizaci vztahů opět odložena. V roce 1964, kdy Čína provedla úspěšný test jaderné zbraně a zařadila se tak po bok jaderných mocností, vzrostl o Čínu zájem. Jenže v následujících letech ztrácel Mao Ce-tung v Číně podporu, a tak nechal propuknout Velkou proletářskou kulturní revoluci, která zabránila americkým snahám o smíření a uvrhla Čínu opět do izolace. S rokem 1968 se Johnsonovi jevila Čína nebezpečná pro nastolený světový řád, jenomže Spojené státy byly příliš zaneprázdněny

[53] COHEN, W. I. *America's response to China: an interpretative history of Sino-American relations*. 2nd ed. New York: John Wiley, ©1980. ISBN 0-471-06089-5. s. 230.

[54] Tamtéž, s. 231.

[55] ADAMOVÁ, K. - KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Stručné dějiny diplomacie*. Praha: C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-309-4. s. 258.

[56] KISSINGER, H. A. *On China*. 1st pub. New York: Penguin Press, 2011. ISBN 978-1-59420-271-1. s. 198.

[57] COHEN, W. I. *America's response to China: an interpretative history of Sino-American relations*. 2nd ed. New York: John Wiley, ©1980. ISBN 0-471-06089-5. s. 232.

[58] Tamtéž, s. 234.

[59] Tamtéž, s. 235.

válkou ve Vietnamu, takže nebyly schopny udržet novou iniciativu v přístupu k Číně. Navíc ani Čína za přítomnosti Rudých gard neměla zájem vzájemné vztahy zlepšovat[60].

Po nástupu nového prezidenta Richarda Nixona, požádal Čou En-laj o jednání s novou administrativou. Naštěstí pro Nixona se smýšlení Američanů ohledně vztahů s Čínou již změnilo ve smířlivý postoj[61]. Amerika prokázala své záměry tím, že již v roce 1969 snížila restrikce z dob Korejské války a stáhla svou sedmou flotilu z Tchaj-wanu, na což ovšem Čína neměla žádnou odpověď, a na začátku roku 1970 začaly rozhovory velvyslanců nanovo. I když Čína opět ustoupila z rozhovorů, byl prezident Nixon odhodlaný vztahy s Čínou navázat[62].

Styky USA a Číny byly obnoveny až v roce 1971, a to z důvodů geopolitických[63]. Již od roku 1969 se totiž Čína obávala sovětského útoku a pro Spojené státy americké se nabízela příležitost tímto spojenectvím s Čínou udržovat Sovětský svaz v nejistotě a pod tlakem. Podle historika Martina Kováře z Ústavu světových dějin FF UK toto *„…obnovení diplomatických vztahů a navázání fungujících vztahů s Čínou bylo naprosto zásadní. Ta takzvaná triangulární diplomacie, kdy najednou nestály Spojené státy proti dvojbloku Sovětský svaz a Čína, ale najednou to byl spíš trojúhelník, nepochybně přivedla Moskvu do úzkých.“*[64]. V roce 1971 Čína vyjádřila podporu americko-čínským rozhovorům vyzváním amerických sportovců, aby se zúčastnili Mistrovství světa v ping-pongu spolu s hráči čínskými. Později na to navázal Mao Ce-tung pozváním těchto amerických sportovců na návštěvu do Pekingu. Navíc s pomocí tajné diplomacie Kissinger připravil půdu pro Nixonovu cestu na rok 1972 a summit v Pekingu. Ovšem kdyby se Čína necítila připravena na sblížení s USA a neprobíhala by čínsko-sovětská roztržka, nejspíše

[60] COHEN, W. I. *America's response to China: an interpretative history of Sino-American relations*. 2nd ed. New York: John Wiley, ©1980. ISBN 0-471-06089-5. s. 238.

[61] Tamtéž, s. 240.

[62] Tamtéž, s. 241.

[63] KISSINGER, H. A. *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-736-0. s. 113.

[64] ČT24. "Nixon, lhář i muž mimořádného politického talentu," říká Martin Kovář. In: *OSOBNOSTI NA ČT24* [online]. 9. 1. 2013. [vid. 2015-03-25].
Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/210286-nixon-lhar-i-muz-mimoradneho-politickeho-talentu-rika-martin-kovar/.

by se tyto dvě země nesblížily[65]. Nakonec v roce 1979 za prezidenta Jimmyho Cartera navázaly Spojené státy s Čínou plné diplomatické styky a jejich styčné kanceláře, které do té doby v Číně měli, stačilo přeměnit na velvyslanectví.

Toto byl tedy zásadní posun v 70. letech a velká změna kursu. Čína byla komplikovaným partnerem pro navázání vztahů a rozhovorů. Nejen kvůli svému chápání času, kdy krátká doba znamenala až sto let, ale i kvůli své izolaci po desítky let. Spojené státy si navázáním vztahů s Čínou zlepšily vyjednávací pozici pro válku ve Vietnamu, ale i pro blízkovýchodní politiku. Dle názoru Kissingera[66] potřebovaly Spojené státy navázat vztahy s Čínou ne proto, že se jí obávaly, ale proto, že potřebovaly mnohem větší manévrovací prostor pro prosazování svých národních zájmů.

2.3.SOVĚTSKO-AMERICKÉ VZTAHY

Na konci 50. a na začátku 60. let nebyly vztahy mezi SSSR a USA stabilní, jak bychom mohli předpokládat[67]. K vzájemnému ochlazení vztahů došlo především po sestřelení amerického špionážního letounu, který se nacházel nad územím SSSR, v roce 1960. Aby se zabránilo úplnému zhoršení vztahů mezi těmito supervelmocemi, bylo třeba dosáhnout pozitivního průlomu alespoň v jednom z klíčových problémů, například v otázce Berlína nebo jaderných zkoušek[68]. Sovětský premiér Nikita Chruščov vyčkával na jednání ohledně rozděleného Německa na nového prezidenta, jímž se stal John Fitzgerald Kennedy. Zvolení Kennedyho znamenalo pro Chruščova změnu. Kennedyho styl jednání se Sovětským svazem se od Eisenhowerova stylu lišil tím, že Kennedyho vizí bylo nevyhovět Sovětskému svazu za každou cenu a pokusit se za některé hodnoty „bojovat“.[69]

[65] LOGEVALL, F., - PRESTON, A. *Nixon in the world: American foreign relations, 1969-1977*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-531536-3. s. 115.

[66] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 964.

[67] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. ISBN 0-88295-811-9. s. 71.

[68] Tamtéž.

[69] BRADLEY, J. F. N. *Válka a mír po roce 1945: dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-72-4. s. 111 – 112.

J. F. Kennedy měl v plánu se Sovětským svazem ohledně rozdělení Německa v roce 1961 vyjednávat, nicméně k žádnému řešení s Nikitou Chruščovem nedospěli. Tyto neshody ohledně otázky rozdělení Německa později vyvrcholily v ultimátu od Sovětského svazu. Chruščov trval na tom, aby USA uzavřely mírovou smlouvu s Německem, jinak SSSR uzavře separátní dohodu jen s Východním Německem. Chruščovovu nabídku nebyl Kennedy ochoten přijmout, načež Sovětský svaz zareagoval stavbou Berlínské zdi. Důvodem vyvrcholení byl aktivní přístup Kennedyho k problému, se kterým nejspíše Sověti nepočítali[70]. Paradoxně tato krize vedla k lehkému uvolnění mezi Sovětským svazem a Spojenými státy.

Zanedlouho poté ale následovala další krize, a to když Spojené státy americké zjistily, že Sovětský svaz rozmístil na Kubě základny pro rakety krátkého a středně-dlouhého dosahu. Jednalo se zejména o rakety obranné, ale Kennedy pohrozil, že v případě nálezu útočných raket se tento krok Sovětů projeví ve vážných důsledcích[71]. Do té doby byly totiž Latinská Amerika a Karibik považovány za sféru vlivu USA. Říjen 1961 se stal pro Spojené státy americké zlomovým okamžikem, když Kennedyho administrativa veřejně oznámila, že SSSR ve výrobě raket zaostávají. Spojené státy tak ukončily spekulace ohledně tvrzení, čí raketová výbava převažuje, a byly připraveny tuto jejich jadernou sílu použít[72]. Došlo k situaci, kde mohly být jaderné síly obou mocností využity, nicméně se ukázalo, že ani jedna z těchto mocností tak daleko zajít nemíní. Došlo tedy k dalšímu uvolnění. Podle Leveringa[73] je z Chuščovových pamětí patrné, že sovětské rakety nebyly na Kubě rozmístěny za účelem útoku na USA (jak se často uvádí), nýbrž se jednalo o reakci na rozmístění amerických raket v Evropě. Důvodem přistoupení

[70] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 115.

[71] BRADLEY, J. F. N. *Válka a mír po roce 1945: dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-72-4. s. 117.

[72] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 118.

[73] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. ISBN 0-88295-811-9. s. 92.

na americké podmínky bylo nejspíše Chruščovovo přesvědčení, že není třeba války a smrti ruských občanů[74].

Rok 1963 se stal rokem pokusů o kontrolu zbrojení. Byla také zřízena horká linka Washington – Moskva, aby se předešlo konfliktu z důvodu nedostatečné komunikace[75]. V projevu z 10. června 1963 Kennedy prohlásil: *„(…) Stručně řečeno, jak Spojené státy a jejich spojenci, tak Sovětský svaz a jeho spojenci, mají hluboký zájem o spravedlivý a skutečný mír a o zastavení závodů ve zbrojení (…)“*[76]. Kennedy skutečně podepsal společně se Sovětským svazem a Spojeným královstvím Smlouvu o zákazu všech jaderných zkoušek s výjimkou podzemních. Zároveň v roce 1963 podnikly obě země krok k zavedení kontroly zbrojení, a to tak, že odsouhlasily smlouvou o zřeknutí se veškerých jaderných pokusů v atmosféře a mořském prostoru. Mezi USA a SSSR došlo k určitému vzájemnému pochopení, které mohlo vést k dialogu těchto dvou velmocí ohledně budoucích vztahů[77]. Nadějné vyhlídky překazila v roce 1963 vražda prezidenta Kennedyho. Roku 1964 byl pak Chruščov nahrazen Leonidem Brežněvem. Kennedyho na druhé straně nahradil jeho viceprezident Lyndon Johnson.

Cílem nově zvoleného prezidenta Lyndona Johnsona bylo opět zadržení komunismu, rozhodně si nepřál válku se Sovětským svazem. Tím, koho se chystal před komunismem chránit, byla Latinská Amerika. Na druhou stranu Brežněv, poučen Karibskou krizí, se do třetího světa nesnažil proniknout, nýbrž bylo jeho záměrem vyrovnání sil s USA. K vyrovnání nakonec došlo v oblasti nové generace raket typu SS-9, resp. SS-11.

---

[74] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. ISBN 0-88295-811-9. s. 93.

[75] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 119.

[76] June 10, 1963 - John F. Kennedy's Commencement Address at American University, Washington D.C. In: *Youtube* [online]. 27. 5. 2013. [vid. 2015-03-26]. Kanál uživatele HelmerReenberg. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=jrspHo8uvmg.; Přeloženo autorkou z originálního znění*: In short, both the United States and its allies, and the Soviet Union and its allies, have a mutually deep interest in a just and genuine peace and in halting the arms race* .

[77] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 120.

Díky McNamarově strategii *vzájemného zaručeného zničení* (Mutual Assured Destruction, MAD) se podařilo zabránit eskalaci a tím zachovat mír[78].

Ačkoli jednání se sovětským svazem byla na začátku 70. let podobná jednáním za prezidenta Johnsona[79], přínosem nového prezidenta 70. let Richarda Nixona a jeho zahraniční politiky byl realistický pohled na Sovětský svaz. I když Spojené státy věděly, že Sověti touží po expanzi, hodlaly tomu zabránit diplomatickým jednáním, ne použitím zbraní. Pro Sovětský svaz pak například na začátku 70. let, kdy již síly byly vyrovnané, bylo výhodné se dohodnout se Spojenými státy na ukončení dalšího zbrojení, jelikož se zbrojení pro Sověty stalo nákladným a Brežněv se chtěl zaměřit spíše na vnitropolitické otázky[80]. Jelikož byl Brežněv přesvědčen, že by mohla být válka s Čínou kvůli jejich vzájemným vztahům reálná, považoval sblížení Sovětů se Spojenými státy za podstatný krok k zabránění válce. 17. listopadu 1969 tedy byly zahájeny rozhovory SALT o kontrole zbrojení. *Sovětsko-americká dohoda o některých opatřeních k omezení strategických útočných zbraní* pak byla podepsána v roce 1972 při Nixonově návštěvě Moskvy[81], přičemž se zde obě země zavázaly zastavit nárůst mezikontinentálních balistických raket po dobu pěti let. Zde byly také dohodnuty *Principy americko-sovětských vztahů,* jež spočívaly v jednání se Sověty jako se sobě rovnými[82], a byla podepsána *Sovětsko-americká smlouva o omezení systémů protiraketové obrany*. V následujícím roce podepsaly obě strany ještě *Sovětsko-americkou dohodu o odvrácení jaderné války*, kde se zavazovaly nepoužít proti sobě ani dalším zemím sílu nebo hrozbu silou.

[78] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 120.

[79] LEVERING, R. B. *The Cold war, 1945-1972*. Arlington Heights: Harlan Davidson, Inc., 1982. The American history series. ISBN 0-88295-811-9. s. 105.

[80] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 139.

[81] Američané měli po podepsání SALT technologickou převahu – na rozdíl od Sovětů měli nezachytitelné hlavice (MIRV), které nespadaly pod SALT.

[82] BERGHE, Y. van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X. s. 141.

Dalším prvkem zahraniční politiky Nixona a Kissingera se stalo *spojování*[83]. Takovýto přístup k Sovětskému svazu nebyl podle Trachtenberga[84] projevem již zmiňovaného balancování mezi mocnostmi, nýbrž byla tato politika smiřování použita, aby zabránila Sovětskému svazu napadení Číny, dokud se ještě vyvíjela v mocnost. Toto potvrdil i sám Henry Kissinger francouzskému prezidentovi G. Pompidouovi v roce 1973.

Po Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v roce 1975 došlo ke zhoršení vztahů. Důležitými jednáními této doby se stala jednání SALT II, kde byl SSSR napadán pro nedodržování politických lidských práv, přičemž k porušování lidských práv v Číně se Amerika nevyjadřovala. Aby si udrželi přátelství Číny, odmítali Carter s Brzezinskim kontakt s Hanojí, takže se Vietnam nakonec obrátil na SSSR, vstoupil do Rady vzájemné hospodářské pomoci a podepsal smlouvu o přátelství. Nakonec byla v roce 1979 podepsána dohoda SALT II, ale zároveň podnikl Sovětský svaz invazi do Afghanistánu, tudíž Senát smlouvu neratifikoval. I přes to, že nebyla smlouva ratifikována, obě strany ji dodržovaly.

Už od začátku 60. let byla americká zahraniční politika zaměřena na Sovětský svaz a svou roli měla i v 70. letech. Za prezidentů Kennedyho a Johnsona šlo především o zadržování komunismu s tím, že v Sovětském svazu neviděli rovnocenného partnera. Nixonova administrativa však pochopila, že pokud chce udržet jadernou válku v nedohlednu, musí právě se Sovětským svazem jednat rovnocenně. Navíc díky zlepšeným vztahům s Čínou v 70. letech měl výhodu oproti Kennedymu a Johnsonovi. Amerika ze vztahů s oběma mocnostmi mohla těžit a zvyšovat tak svou pozici ve světě.

2.4. BLÍZKOVÝCHODNÍ POLITIKA

Už od roku 1948, kdy vznikl stát Izrael, docházelo ke konfliktům mezi arabskými státy a Izraelem. Izrael totiž působil v tomto živoucím regionu jako překážka. Do roku 1960 proběhly na tomto území již dvě arabsko-izraelské války. Neustále v tomto regionu panovalo napětí a vztahy mezi Araby se upevňovaly. Prezident Kennedy razil spíše

[83] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 126.

[84] TRACHTENBERG, M. *Cold War and after: history, theory, and the logic of international politics*. Princeton: Princeton University Press, ©2012. ISBN 978-0-691-15202-8. s. 177.

neutrální postoj ke státům v oblasti Blízkého východu podobně jako Eisenhower, který prohlásil, že národní zájem USA je integrita veškerých státu v regionu[85].

Ke konci funkčního období prezidenta Johnsona vypukly další dvě arabsko-izraelské války. Důvodem bylo neustálé stupňování napětí. V roce 1967 zažádal egyptský prezident Násir Organizace spojených národů o odvolání vojsk, která strážila linii stanovenou v roce 1956. Následně nechal zablokovat Tiranskou úžinu a zároveň Arabský záliv. Prezident Johnson velmi aktivně přesvědčoval Izrael, aby nezaútočil jako první[86], avšak Izrael neuposlechl jeho rady. Z celkového pohledu měl Johnson sklony spíše podporovat Izrael[87], proto se za Šestidenní války v roce 1967 postavil na stranu Izraele. Vztahy USA a Egypta postupně ochabovaly, zato sovětsko-egyptské vztahy vzkvétaly[88]. Takto byl omezen vliv USA na Blízkém východě. Proto vznikl mezi Spojenými státy a Izraelem zvláštní vztah, kde se Spojené státy staly více závislými na Izraeli a zároveň se zvyšovala závislost Izraele na USA[89].

S nástupem Richarda Nixona na post prezidenta Spojených států pokračovaly stále neshody mezi arabskými státy a Izraelem. Nixonova administrativa neměla na konflikt na Blízkém východě jednotný názor. Zatímco státní tajemník William Rogers viděl v současném stavu regionu problém pro geopolitické zájmy USA, zejména očekával další zvýšení vlivu SSSR, poradce pro národní bezpečnost Henry Kissinger viděl dobrou výchozí pozici pro jeho oslabování[90]. Podle Brandse[91] byla Nixonova politika podobná politice za prezidenta Johnsona. Jednalo se zejména o zaměření na spojenectví s Izraelem. Na rozdíl od Johnsona, který měl k Izraeli spíše emocionální vazby, bral Nixon toto spojenectví ryze za národní zájem USA.

---

[85] HEIDEKING, J. - MAUCH, Ch. *Dějiny USA*. vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2894-0. s. 310.

[86] COLMAN, J. *The foreign policy of Lyndon B. Johnson: the United States and the world, 1963-1969*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. ISBN 978-0-7486-4013-3. s. 151.

[87] Tamtéž, s. 149.

[88] Tamtéž, s. 137.

[89] BRANDS, H. W. *Into the labyrinth: the United States and the Middle East 1945-1993*. New York: McGraw-Hill, 1994. ISBN 0-07-007188-8. s. 124.

[90] LOGEVALL, F., - PRESTON, A. *Nixon in the world: American foreign relations, 1969-1977*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-531536-3. s. 229.

[91] BRANDS, H. W. *Into the labyrinth: the United States and the Middle East 1945-1993*. New York: McGraw-Hill, 1994. ISBN 0-07-007188-8. s. 124.

Po Šestidenní válce Rada bezpečnosti Organizace spojených národů schválila rezoluci číslo 242. Rezoluce se stala předmětem sporů. Požadovala totiž stažení izraelských vojsk z okupovaných území a respektování svrchovanosti všech států[92]. Egypt se Sýrií zaútočily nečekaně na Izrael o svátku Jom Kippur v roce 1973. Amerika a Sovětský svaz distribuovaly každý více než 2 miliardy ve zbraních a munici svým spojencům.[93] Reakcí arabských zemí na začátek války bylo v rámci Organizace zemí vyvážejících ropu (dále OPEC) ropné embargo na vývoz ropy do států, které podporovaly Izrael. V roce 1973 už měl Kissinger mnohem lepší pozici, stal se státním tajemníkem USA. Rychle se zapojil do vyjednávání mírových podmínek. Podle názoru Asafa Sinivera[94] měla Kissingerova strategie čtyři principy: (1) zajistit Izraeli pozici vojenské mocnosti na Blízkém východě, (2) omezit vliv Sovětského svazu, (3) přimět země OPEC, aby zrušily ropné embargo, (4) sehrát roli v poválečné diplomacii.

Za působení Kissingera jako státního tajemníka se pozice na Blízkém východě opět vylepšila. Byl omezen vliv Sovětského svazu a Kissinger se chopil aktivní role zprostředkovatele v mírových rozhovorech. Podle Kissingera[95] zlepšení vztahů v arabsko-izraelském konfliktu ovlivnilo působení USA na Blízkém východě a spojenectví USA s Izraelem. Kissinger tak připravil půdu pro prezidenta Cartera, který mohl dosáhnout svého cíle – separátní dohody Egypta a Izraele – v roce 1979.

[92] United Nations. *Resolution 242 (1967) of 22 November 1967*. 22 November 1967. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/242%281967%29.

[93] BAGBY, W. M. *America's international relations since World War I*. New York: Oxford University Press, 1999. ISBN 0-19-512389-1. s. 272.

[94] SINIVER, A. a kol. *The October 1973 war: politics, diplomacy, legacy*. London: Hurst & Company, 2013. ISBN 978-1-84904-296-3. s. 87.

[95] KISSINGER, H. A. *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-736-0. s. 147.

3. POSTOJE A POLITIKA HENRYHO KISSINGERA

Ačkoli se Henry Alfred Kissinger proslavil jako poradce pro otázky národní bezpečnosti a ministr zahraniční USA, byl původem Evropan. Proto je logické, že se ve své doktorské práci *A World Restored* zaměřil na problematiku nastolení světového řádu na začátku 19. století v Evropě. Zaujal ho především rakouský státník Metternich, který sehrál důležitou roli při vytváření míru na evropském kontinentu. Z důvodu ohrožení vlastní země zosnoval velice chytrý plán na vytvoření koalice a poražení Napoleona. Nelze zastírat, že právě on se stal inspirací pro Kissingera. Čím přesně se Kissinger inspiroval? Jaké byly jeho další názory v oblasti zahraniční politiky? Na tyto otázky v následujících třech podkapitolách odpovím.

3.1. NÁZORY, MYŠLENKY A INSPIRACE HENRYHO KISSINGERA

Jak již bylo dříve zmíněno, Henry Kissinger se inspiroval při tvorbě politických strategií USA v Evropě, která se od začátku 19. století potýkala s revolucionářskými a avanturistickými myšlenkami francouzského císaře Napoleona Bonaparte. Ve stejný rok 1801, kdy byl Napoleon korunován, se dostal do své první funkce v Rakousku Klement Metternich. Z rakouského vyslance se poté stal ministrem zahraničních věcí a později ještě státním kancléřem. Metternich s Napoleonem nebyli ale jediní aktéři mezinárodních vztahů té doby. Za obnovení světového řádu se také zasloužili ministr zahraničí Velké Británie Castlereagh, ruský car Alexandr I. a pruský král Fridrich Vilém III.

Metternich

Metternich byl výjimečným státníkem, byl rafinovaný a dokázal velmi nenuceně manipulovat lidmi. Důkazem toho je i fakt, že i pro panovníky z jiných států představoval mnohem důvěryhodnější osobu než například jejich ministry zahraničí[96]. Byl přesvědčen, že příroda je paralelou ke společnosti, tudíž pokud ve vesmíru panuje řád, měl by panovat

[96] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1 vyd.. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 26.

také ve společnosti[97]. Jestliže společnost viděl jako přírodu, pak politiku vnímal jako vědu a Boha při jeho rozhodování nahradil rozumem[98], dalo by se tedy říci, že byl realistou. Základními kameny jeho strategie byly konzervatismus a umírněnost[99]. Svou pečlivě promyšlenou politiku prováděl s chladnou hlavou, bez citů[100]. Díky své diplomacii, jak se ukázalo, nedával protivníkovi možnost zjistit, co by vlastně měl očekávat. Ponechával si otevřené dveře, aby ke svým manévrům mohl využít co největší prostor a přitom si udržel s ostatními mocnostmi určité styky.[101]

Státník a stát

V období po roce 1800 to byli právě státníci, kteří měli v rukou budoucí osud Evropy. Ovšem jaké vlastnosti by měl ideálně mít? Existují dvě okolnosti, na kterých je závislá moc státu – materiální síla a osobnost panovníka[102]. Především, podle Kissingera[103], se státník setkává při vstupu do funkce s tím, co vytvořil někdo před ním, a přináší do úřadu své zkušenosti z doby předešlé. Předem si státník při vstupu do funkce vytyčí nějaký cíl, ale tento cíl je zřídkakdy splněn ihned, většinou musí státník postupovat krok po kroku[104]. Zároveň by měl při vyjednávání počítat s tou nejhorší situací, která může nastat[105]. Především by si měl dát pozor na to, aby při jednáních nezastával stranu, která mermomocí požaduje jejich úspěch, takže je ochotna nabízet ústupky. Kissinger[106] upozorňuje na to, že neustálé ustupování podněcuje druhou stranu k tomu, aby trvala na svých požadavcích a vyčkávala, co ještě může protistrana nabídnout. Je totiž uměním

[97] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1 vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 25.

[98] Tamtéž, s. 241.

[99] KISSINGER, H. A. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-85190-59-1. s. 87.

[100] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 367.

[101] Tamtéž, s. 37.

[102] Tamtéž, s. 102.

[103] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 484.

[104] Tamtéž, s. 61.

[105] KISSINEGR, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 364.

[106] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 517.

zjistit, jaké pozice obě vyjednávající strany zastávají, ale pokud se to povede, pak to svědčí o brilantních schopnostech státníka. A pokud se státník snaží získat naopak nějakou výhodu na svou stranu, měl by své činy vyměnit za vyčkávání[107]

Diplomacie

Podle Kissingera[108] diplomacie závisí spíše na přesvědčování než na vnucování a je to především umění, státníkův nástroj pro řešení sporů s ostatními státy. Chápe diplomacii jako nástroj oddělený od moci, přičemž by po sobě měly následovat, jelikož při pouhém použití moci postrádá státník cíl a naopak při pouhém vyjednávání nemá potřebnou moc k dosáhnutí kýženého výsledku[109]. Na rozdíl od prezidenta Nixona je Kissinger přesvědčen, že diplomacie může být v podstatě velmi dobrou zbraní při prosazování svých cílů[110]. Zda je diplomacie efektivní určují zejména ostatní země, a to tím, jak zhodnotí situaci s ohledem na případný trest[111]. Všeobecně platí, že v moderní době diplomacie předchází konfliktu a většinou je úspěšná. Problém nastává, když protivník z nějakého důvodu cestu diplomacie vůbec nepovažuje za přirozenou cestu (například vyjednavači Severního Vietnamu při ukončení Vietnamské války)[112]. Někdy může být neúspěšnost diplomatického jednání způsobena na vlastní straně. Za tímto neúspěchem dle Kissingera[113] stojí přesvědčení některých prezidentů, že jejich vyjednávací schopnosti jsou přímo úměrné velikosti jejich ega.

Světový řád

Mezinárodní uspořádání se v průběhu času mění. Cílem Metternicha bylo vytvořit v aktuálním mezinárodním uspořádání takový řád, ve kterém by existovala rovnováha sil. Za základní problém takového uspořádání se dá považovat to, že státy v něm existující nejsou stoprocentně uspokojeny. Ocitají se totiž v situaci, kdy panuje pouze relativní

---

[107] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. Vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 31.

[108] Tamtéž, s. 375.

[109] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 68.

[110] Tamtéž, s. 1021.

[111] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 286.

[112] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 443.

[113] Tamtéž, s. 138.

bezpečnost (a tím i nebezpečí). Nicméně pokud takovéto uspořádání státy přijmou, pak se stává legitimním[114]. Pokud se státník rozhodne tento stav vytvořit, musí počítat s tím, že je to dlouhodobý, ne-li nekonečný proces[115]. Metternich chtěl rovnováhy docílit vytvořením koalice dokonce s nepřítelem, kterého tak plánoval oslabit. Pomocí pohotové diplomatické korespondence a dvojznačných frází komunikoval se všemi aktéry, až si je získal na svou stranu. Aby dokázal, že nastolení rovnováhy je třeba, byl ochoten jít i do války[116]. Ovšem v Metternichově době panovaly jiné podmínky než v době poválečné, rovnováhu lze v moderním věku snáze ovlivnit. Jak uvádí Kissinger[117], na vychýlení rovnováhy má vliv chaos a různé bouře probíhající v dynamických prvcích řádu.

Historie

Při srovnávání současných událostí s historií většinou nastává problém. Jde o to, do jaké míry lze tyto dvě na první pohled shodné události v úplně rozdílných dobách srovnávat. Dle Kissingerova názoru[118] neexistuje v průběhu dějin událost, která by byla stejná jako nějaká jiná. Z toho vyplývá, že ani historie se přesně neopakuje. Co je ovšem důležité, je existence podobnosti problémů, ze které bychom měli vycházet. Z jeho dalších úvah vyplývá, že zde nenalezneme žádná obecná pravidla, podle kterých bychom mohli vycházet, nýbrž analogii[119]. Není zastáncem názoru, že by se určité úspěšné strategie či politiky nebo plány měly přejímat z historie. Co si z historie může člověk vzít, je poučení. Kissinger tvrdí[120], že takové poučení, které může být příkladem, je krize. Pokud bychom se podívali do minulosti, našli bychom pouze malé množství krizí, ve kterých protivník nepřetržitě signalizoval, že by věci měly vyústit v konflikt.

---

[114] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 174.

[115] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 114.

[116] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 83.

[117] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 116; KISSINGER, H. A. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-85190-59-1. s. 843.

[118] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 380.

[119] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 60.

[120] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 478.

Operační kód

Jak bylo popsáno výše, při konfliktu nebo rozporech mezi státy preferuje Kissinger diplomacii a vyjednávání, popřípadě v kombinaci s použitím síly. Podle Stephena Walkera[121] Kissinger věří, že vyjednávané dohody vždy závisí na společném využití výhod z rovnováhy sil a zároveň na společném strachu z následků při porušení dohod. Čím menší je zájem na rovnováze sil, tím více ovlivňuje vyjednávání síla a naopak. V případě, že musí být síla skutečně využita, představují jednání nejúčinnější prostředek pro kontrolu rizik. Při následném využití jednání a síly dohromady je nutné směřovat k takovým výsledkům, které jsou vzájemně přijatelné. Taková situace může vyústit ve tři, respektive čtyři stavy: (1) vítězství jedné nebo druhé strany, (2) mrtvý bod/patová situace, (3) diplomatické řešení, (4) v případě jaderného věku nukleární katastrofu. Stavy (2) a (3) nejvíce vyhovují Kissingerovým představám, naopak za nejhorší možnosti považuje (1) a (4).

Kromě výše zmíněných názorů ještě považuji za důležité zmínit, že Henry Kissinger nebyl zastáncem rozsáhlé byrokracie. Ve svých publikacích používá výrazy jako „*byrokratická netečnost*“[122] nebo „*byrokratická mašinerie*“[123].

3.2. POLITIKA A DIPLOMACIE HENRYHO KISSINGERA V PRAXI

Je až neuvěřitelné, jak si Metternich s Kissingerem byli podobní. Ačkoli žil Kissinger o století a půl později, nelze nevidět analogii v jeho a Metternichových metodách nebo názorech. Kissinger byl stejně jako Metternich konzervativní, nicméně přinesl i několik nových prvků do novodobé diplomacie. Některé z druhů diplomacie bylo možné využít například díky technologickému pokroku. Jaké vlastně druhy diplomacie jsou pro Kissingera typické?

[121] WALKER, S. The Interface between Beliefs and Behaviour: Henry Kissinger´s Operational Code and theVietnam War [online]. *The Journal of Conflict Resolution*. March 1977, Vol. 21, No. 1, s. 140 [vid. 2015-04-01]. ISSN 00220027. Dostupné z JSTOR: http://www.jstor.org/stable/173686.

[122] KISSINGER, H. A. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-221-6. s. 377.

[123] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 183.

Při mém bádání jsem objevila mnohem více druhů, než jsem sama očekávala. Co se typů diplomacie týče, proslavil se Henry Kissinger svou triangulární a kyvadlovou (shuttle) diplomacie. Někdy se také uvádí pingpongová diplomacie. Zde musím uvést, že se jednalo spíše o vedlejší efekt vytváření triangulární diplomacie a Kissingerovo chování ji ovlivnilo nepřímo. Dalšími typy – spíše běžnými, ale pro 70. léta důležitými – se staly summitová, telefonická, neoficiální (two-track) a tajná diplomacie. Nejenže Kissinger vlastně „vynalezl‘‘ kyvadlovou diplomacii (soudě podle názvu, který se začal používat přímo v souvislosti s jeho aktivitami), ale vytvořil ještě její zvláštní podkategorii: průzkumnou kyvadlovou diplomacii. Zvláštním prvkem v jeho politice byla vazba/spojování (linkage). Tento prvek byl využíván zejména při vytváření triangulárního vztahu USA se SSSR a Čínou. V neposlední řadě si také vytvořil komunikační kanály, přes které mohl vést přímou konverzaci ohledně zásadních otázek se SSSR, Čínou nebo například Egyptem. Ještě předtím, než budu popisovat Kissingerovu politiku a diplomacii v praxi, je na místě uvést, že tyto nemohl prosazovat sám. Vždy byl zapotřebí souhlas prezidenta jako nejvyššího představitele zahraniční politiky USA.

Triangulární diplomacie aneb znovunastolení světového řádu

Triangulární diplomacie zní jako nový pojem, ve skutečnosti se pod ním ale skrývají metody podobné těm před stoletím a půl. V 19. století to bylo pět států, mezi kterými měla být ustanovena rovnováha sil. Ve 20. století se jednalo sice už jen o tři státy (USA, SSSR, Čínu), ale v principu zvažoval Kissinger podobnou metodu jako Metternich. Ocitnul se totiž v jaderném věku a jedinými ‚jadernými‘ zeměmi se staly Spojené státy americké, Sovětský svaz a Čína.

Podle mého názoru viděl Kissinger analogii v Metternichově době. Zde totiž bylo Rakousko ohrožováno z různých stran „agresivními‘‘ zeměmi a v důsledku toho se s nimi snažil navázat takové styky, aby předešel napadení Rakouska. Kissinger zase nejspíše cítil ohrožení od jediných dvou ‚jaderných‘ zemí, mezi nimiž bylo ne náhodou jako v 19. století Rusko/Sovětský svaz (vždy považován za agresivní). Prosazoval proto politiku détente, založenou na předpokladu, že typickým rysem SSSR je expanze. Jak uvádí sám Kissinger[124], byl ochoten v určitých věcech spolupracovat, ale zároveň využívat

[124] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 886-887.

odstrašování. Tento přístup byl založen na tzv. politice cukru a biče: pokud je třeba využít vojenské síly, tak bude využita, ale na druhou stranu se odvolávat na možnost pokroku ve vzájemných vztazích[125].

Posledním aktérem triangulární diplomacie se postupně stala Čína. Dva aktéři byli na vytvoření míru a rovnováhy málo, ale třetí jim dodal potřebnou vyváženost. Výhodou pro USA bylo to, že mezi Sovětským svazem a Čínou zrovna nepanovaly přátelské vztahy, tudíž pro oba bylo výhodné navázat vztahy s USA. A pro USA navázání styků s oběma státy znamenalo zvýšení manévrovacího prostoru. Zároveň, když se vytvořily v USA tři názorové proudy na navázání vztahů s Čínou, byl Kissinger na straně proudu podobného realpolitice. Kissinger byl přesvědčen a zastával názor, že vztahy s Čínou budou užitečným nástrojem proti expanzivnímu Sovětskému svazu[126].

Aby se stala triangulární diplomacie efektivní, musel stát za jejím vznikem státník, který dokonale dokázal odhadnout pozici USA a který rozuměl všem mechanismům, jež ve vyrovnávání sil působí. Kissinger proto navázal pomocí komunikačních kanálů rozhovory s oběma stranami. Se Sovětským svazem komunikoval na bázi neoficiálních rozhovorů s velvyslancem Anatolijem Dobryninem[127] a s Čínou dokonce na bázi tajných rozhovorů či korespondence především přes pakistánský kanál[128], což Kissingerovi zaručilo důvěru. Podobnost s Metternichem zde spatřuji právě v četných rozhovorech/korespondenci s oběma stranami a dobře zvolenými neoficiálními metodami tak, aby ostatní strany neměly důvod pochybovat o záměrech USA. Cílem Kissingera a Nixonovy administrativy bylo „*z bipolárního světa udělat tripolární. Takový důraz na geopolitiku a mocenskou rovnováhu neměl minimálně od Theodora Roosevelta obdoby*“[129].

Důležitým nástrojem pro navázání vztahů s oběma velmocemi byla summitová diplomacie. Toto zní trochu paradoxně, protože jsem již dříve uvedla, že Kissinger nebyl zastáncem summitové diplomacie. Nemyslím si však, že by se nějak výrazně odchyloval od svého názoru. Je sice pravda, že bylo uspořádáno několik summitů v Moskvě

[125] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 1042.

[126] Tamtéž, s. 175.

[127] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 485.

[128] Tamtéž, s. 650.

[129] KISSINGER, H. A. *Roky obnovy.* 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-785-9. s. 118.

a Pekingu, ale všechny tyto summity měl Kissinger možnost nějakým způsobem ovlivnit, aby probíhaly podle očekávání. Jednalo se o cesty do těchto měst před oficiálními summity, kde se svým týmem všechno řádně připravil a ujasnil si s druhou stranou stanoviska, která obě strany zastávaly. Vše tedy bylo perfektně připraveno na návštěvu prezidenta v cizí zemi.

Na cestě k mezinárodnímu míru a světovému řádu ale stálo Kissingerovi několik překážek. Tou první byla válka ve Vietnamu, kterou Nixonova administrativa podědila po administrativě Johnsonově. Kissingerovu pozornost upoutal Vietnam poprvé už v roce 1963, poté v letech 1965 a 1966 cestoval do Vietnamu v pozici konzultanta a tehdy, jak se uvádí v jeho pamětech, rozpoznal pozici USA ve válce – Spojené státy nebyly schopné válku vyhrát, ale ani nešla jednoduše ukončit[130]. Jelikož porážka ve Vietnamu by mohla znamenat snížení důvěryhodnosti u Sovětského svazu a Číny při navazování vzájemných vztahů, bylo potřeba válku ukončit důstojněji než prohrou[131].

Operační kód ve Vietnamu

Jak jsem již uvedla dříve, existují čtyři situace, které mohou být výsledkem nějakého konfliktu. První možnost, výhra jedné nebo druhé strany, nepřipadala pro Kissingera v úvahu. Za prvé, jak poznal při svých cestách do Vietnamu, USA válku podle něj vyhrát nemohly. Za druhé, kdyby válku vyhrál Severní Vietnam, došlo by ke snížení prestiže USA a ostatní státy by jednání s nimi nebraly vážně. Čtvrtá situace, a sice jaderný konflikt, nebyl příliš reálný. Vietnam neměl v té době jadernou zbraň, i když jeho spojenci Čína a SSSR i nepřítel ano. Jak se ale ukázalo už při Karibské krizi, Sovětský svaz i Spojené státy zvolily raději mírnější cestu než konflikt. Tudíž zbývaly poslední dvě možnosti. Z charakteristiky Kissingerových postojů vyplývá, že se snažil jít cestou diplomatického jednání. Byl optimistický ohledně konce války, přemýšlel přibližně o jednom roce[132]. Jenže Severní Vietnam viděl řešení ve vojenském

[130] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 220-221.

[131] Tamtéž, s. 276.

[132] Tamtéž, s. 248-249.

vítězství, ne v diplomacii[133]. Zde nastal problém, i když byla diplomatická jednání vedena tajně. Nedospělo se k žádnému rozumnému pokroku. Proto přišel čas na poslední možnost: využití patové situace a času.

Šikovný státník umí využít čas ve svůj prospěch. Kissinger se pokusil využít čas k vymyšlení nových podmínek, které by mohl nabídnout Severnímu Vietnamu, bohužel tento plán nevyšel[134]. Spíše než o nešikovnosti Kissingera to dle mého názoru svědčilo o velmi pevném postavení jeho protivníka Le Duc Thoa. K tomu, aby ukončil válku, chtěl využít podobnou strategii jako Metternich. Plánem bylo vytvořit spletitou strukturu možností[135], což by ponechalo šanci na využití různých prostředků.

Na skončení války pracoval Kissinger ve dvou rovinách. První rovinou byla diplomacie. Díky již vytvořeným vztahům s Moskvou a Pekingem se mu v ruce vyskytla skvělá karta. Pomocí diplomatického tlaku chtěl oslabit Severní Vietnam[136]. Strategie byla určena tak, že pomocí diplomatických kroků a využití výhodnosti vztahů s USA zařídí, aby původní spojenci Severního Vietnamu Sovětský svaz a Čína od své podpory ve svém zájmu odstoupily[137].

Druhou rovinou bylo použití síly. Spolu v kombinaci s diplomatickým tlakem nakonec její působení vyústilo v obnovení rozhovorů a následně uzavření mírové dohody[138]. Ve svém vlastním zájmu totiž spojenci reagovali tak, jak Kissinger očekával. Bohužel, Jižní Vietnam se nakonec stejně bez podpory USA zhroutil. Kissinger věří, že pokud by v tu dobu byla možná podpora ze strany USA, nezhroutil by se[139].

[133] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 443.

[134] Tamtéž, s. 412-414.

[135] Tamtéž, s. 1011.

[136] Tamtéž, s. 1024.

[137] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 1021-1022.

[138] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 19.

[139] KISSINGER, H. A. *Roky obnovy.* 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-785-9. s. 378.

Další překážkou, která komplikovala vztahy mezi USA a SSSR, byla situace na Blízkém východě. Na jedné straně stál Izrael s podporou USA a na druhé arabské státy, především Egypt s podporou Sovětského svazu. Kissinger v pozici poradce pro otázky národní bezpečnosti neměl nějakou výraznou roli při řešení napjaté situace, ale po jmenování ministrem zahraničí se snažil vyřešit další krizi a přimět zúčastněné státy k mírovým dohodám. Předmětem blízkovýchodní politiky se stala snaha snížit vliv Sovětského svazu v oblasti Blízkého východu[140], což by se dalo považovat za národní zájem. I když se obě velmoci ocitly podle Kissingerova spolupracovníka Sonnenfeldta velmi blízko válečnému konfliktu podobně jako při Karibské krizi[141], nezanevřel Kissinger na politiku détente[142], což se mu vyplatilo.

Vyčkávání a role času

V průběhu čtvrté arabsko-izraelské války nastoupil do funkce Richard Nixon a Henry Kissinger se stal poradcem pro otázky národní bezpečnosti. Již jsem zmínila, že v té době rozhodoval o blízkovýchodní politice State Department. To ovšem nebránilo tomu, aby Kissinger měl své názory a tyto sděloval prezidentu Nixonovi. Kissinger nebyl přesvědčen, že v roce 1969 je dobrý čas na to, aby se Spojené státy příliš aktivně zapojovaly do jednání[143]. Spíše podporoval taktiku vyčkávání, patové situace, ponechání věcí ve slepé uličce, jelikož se domníval, že to bude pro USA výhodné[144]. Čím déle by se jednání nikam nepohnula, tím více by to značilo Arabům, že přílišné spoléhání na Sovětský svaz jim nebude ku prospěchu[145]. Věřil, že čas a trpělivost jsou zbraní Spojených států[146]. Dříve či později se musel objevit nějaký arabský stát, který by si uvědomil, že pouze Amerika může vyřešit jejich problémy[147]. Toto je názorný příklad využití času a vyčkávání. I Metternichovou zbraní bylo vyčkávání místo přílišné

[140] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 329.

[141] Tamtéž, s. 549

[142] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 465

[143] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 331

[144] Tamtéž, s. 332, 345.

[145] Tamtéž, s. 351.

[146] Tamtéž, s. 519.

[147] Tamtéž, s. 354.

akce, což se mu nakonec při vytváření koalice vyplatilo. Někdy se totiž objeví problémy, které napomohou k řešení určité situace, aniž by někdo zasahoval.

Až v roce 1971 se zapojil Kissinger do jednání. Jenže veškerá jednání byla zablokována v důsledku naprosto odlišných požadavků Izraele a arabských států. A v tom nečekaně vypukla pátá arabsko-izraelská válka a patová situace skončila. Kissinger si to velmi dobře uvědomoval, a tak byl ochoten využít započatou válku pro začátek mírových rozhovorů[148]. Zde shledávám podobnost s odhodláním Metternicha, který také plánoval využít válku k nastolení míru. Spojené státy sice válku nezačaly, ale když už se naskytla příležitost, hodlal ji Kissinger využít. Pravděpodobně obě války měl dát válčícím stranám najevo, že mír nebo snaha o mír jsou mnohem lepší varianty než zabíjení a krutost, i když to tak předtím protivníci neviděli.

Kyvadlová diplomacie a otázka náboženství

Jakákoli diplomatická akce ze strany USA byla možná díky tomu, že vliv Sovětského svazu na Blízkém východě oslaboval. Nejvíce to bylo patrné na Egyptu[149]. Díky tomu mohl Kissinger sehrát roli zprostředkovatele v mírových rozhovorech. Pozice zprostředkovatele není neznámá, i Metternich se stal zprostředkovatelem při utváření světového řádu. Důkazem toho může být již dříve zmíněný fakt, že mu panovníci věřili více než jejich vlastním ministrům. Kdyby žil Metternich v 70. letech 20. století a měl by stejné prostředky jako Kissinger, cestoval by tak intenzivně z jednoho města do druhého? Vedl by rozhovory od rána do večera, aby zmírnil krizi, která nastala? Na tyto otázky bohužel s jistotou nemůže odpovědět nikdo. Jisté ovšem je, že Kissinger prostředky měl. A využil je.

Pro jeho kyvadlovou diplomacii si zvolil letoun Boeing 707, který popsal jako *‚létající ministerstvo zahraničí‘*[150]. Kyvadlová diplomacie byla založena na nepřímých jednáních mezi znepřátelenými stranami. Taková jednání jsou ale složitá, protože podle Kissingera mohou nastat dva problémy: (1) obviňování zprostředkovatele, že se dostatečně nesnaží, (2) vymlouvání se na zprostředkovatele, že chybně interpretuje

[148] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 430.

[149] Tamtéž, s. 190.

[150] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 741.

návrhy[151]. Nicméně přimět nepřátelské strany k realistickým návrhům bylo velmi obtížné a Spojené státy se dostávaly do jimi dobře známé patové situace. Aby se z patové situace dostaly, vyzkoušel Kissinger průzkumnou kyvadlovou diplomacii[152]. Slovo průzkumná naznačuje, že se nejedná o oficiální kyvadlovou diplomacii. To je důvod, proč strany necítily žádný tlak od Spojených států a tudíž čekaly na novou oficiální kyvadlovou diplomacii[153]. Ta opravdu znovu začala v roce 1975, ale ztroskotala[154]. Proto muselo dojít k přehodnocení strategie, jinak by se opět jednání dostala do mrtvého bodu. Přílišná americká iniciativa nechávala znepřáteleným stranám prostor pro uhýbání a nepřesné návrhy, z čehož plynulo, že první krok k úspěšným jednáním musí učinit právě znepřátelené strany[155].

Kissingerův židovský původ svádí k otázce, zda jednal na Blízkém východě v zájmu Spojených států nebo na základě svých citových vazeb. Je to záludná otázka, protože se domnívám, že přesnou odpověď zná pouze Kissinger sám. A názory ostatních by se nejspíš lišily jak v USA, tak v Izraeli. Nicméně z mého pozorování vyplývá, že Kissinger nijak ve prospěch Izraele ovlivněn nebyl. Dokládají to složitá jednání a úsilí o narovnání vztahů mezi Izraelem a arabskými státy. Z tohoto hlediska mi přijde velmi zajímavý rozhovor Kissingera a izraelského velvyslance Dinitze ze dne 13. října 1973, kde Kissinger vyjadřuje postavení Ameriky:„*Víte, musím vám říct ještě něco. Celé stanovisko naší zahraniční politiky závisí na tom, že nebudeme označováni jako někdo, kdo podělal krizi. A ačkoli máme pro Izrael velkou slabost, pokud budeme vystaveni útoku za špatné řešení krize, budeme se do vás muset pustit. Je mi jedno, kdo to udělá, ale pokud se to stane, budeme se muset bránit.*“[156].

[151] KISSINGER, H. A. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3. s. 737-738.

[152] KISSINGER, H. A. *Roky obnovy.* 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-785-9. s. 319.

[153] Tamtéž.

[154] Tamtéž, s. 344.

[155] Tamtéž, s. 349.

[156] KISSINGER, H. A. *Krize: anatomie dvou hlavních krizí zahraniční politiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1439-X. s. 166.

Byl to nejspíš osud, že se po boku vedle sebe ocitli dva muži, kteří neměli rádi byrokracii. Nixon se snažil, aby zahraniční politika USA vycházela z Bílého domu. Důvodem, podle Kissingera, bylo rozšíření skutečnosti, že velvyslanec USA v Polsku Stoessel mluvil s čínským chargé d'affaires Langem, takřka po celém světě[157]. Další poněkud kuriózní situace nastala tehdy, když při řešení války ve Vietnamu vedl Kissinger tajné rozhovory a zároveň State Department vydával svá vlastní stanoviska a postupy, které byly naprosto rozdílné od těch tajně projednávaných. Podle Kissingera při komunikaci tajným kanálem je totiž běžné, že jedna strana je vynechána, většinou to bývá právě State Department. Obětí se State Department stává ze dvou důvodů: (1) zvyky – pro diplomaty je důležitá výměna informací, (2) technologie – automatické rozesílání zpráv po celém State Departmentu.[158]

Jaký je tedy význam Henryho Kissingera pro diplomacii? Na inspiraci Metternichem a modelu vyrovnaných sil ukázal, že je výhodné i s největšími nepřáteli spíše jednat. Amerika upustila od přesvědčení, že se Sovětským svazem se za žádných okolností nejedná, díky čemuž mohla vytvořit výhodnou situaci právě sama pro sebe. Tato rovnováha napomohla ke stabilitě. Kyvadlovou diplomacií se zase od Henryho Kissingera inspiroval současný[159] státní tajemník USA John Kerry při vyjednávání na Ukrajině. Díky neúspěšným pokusům o napodobení tajné diplomacii Henryho Kissingera se potvrdilo, že ji může provádět pouze obrovská osobnost zahraniční politiky, která toto jednání zakládá na dobrých mezilidských vztazích. Ale především Henry Kissinger ukázal, že výsledky dosažené pomocí jednání či diplomatické cesty mají tendenci přetrvávat.

3.3. KRITIKA HENRYHO KISSINGERA A NIXONOVY ADMINISTRATIVY

Dalo by se říci, že každý člověk má ve svém životě nějaké odpůrce nebo kritiky jeho chování. Domnívám se, že počet odpůrců roste úměrně s vyšší funkcí, vyšším povědomím o daném člověku. A pokud je někdo druhým nejmocnějším člověkem v zemi, jeho činy pozoruje celý svět. Henry Kissinger sice v určitých oblastech uspěl, nicméně některé jeho praktiky se staly kontroverzními. Někteří lidé kritizovali Nixonovu administrativu jako celek, někteří pouze Kissinegera.

[157] KISSINGER, H. A. *Roky obnovy.* 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-785-9. s. 183.

[158] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 666.

[159] V roce 2015.

Asi od poloviny šedesátých let, kdy se začala rozbíhat válka ve Vietnamu, vznikala v Americe pacifistická hnutí. S dalším prodlužováním války vlna nevole jen narůstala. Jedním z takových hnutí bylo studentské hnutí Students for Democratic Society (SDC). Když se v roce 1970 válka rozšířila z Vietnamu do Kambodži, byl to nečekaný krok. Z Nixonova projevu vyplývalo, že chce válku ve Vietnamu ukončit[160]. Rozšíření války do další země vyprovokovalo SDC ke stávce. Týdenní stávky v květnu roku 1970 se zúčastnilo odhadem až 10 tisíc studentů[161]. Protestovali proti rozšíření války do jihovýchodní Asie a válečné produkci, kterou považovali za příčinu vyšší míry inflace[162].

Kissingerova tajná jednání se Severním Vietnamem, která se vlekla po čtyři roky, rozhodně nepřispěla k vyřešení této svízelné situace v Americe. Kissinger zdůvodňuje trvání války ve Vietnamu tím, že válka v tu dobu ukončit nešla, protože v ní údajně figurovalo až moc lidí[163]. Toto mi nepřijde jako velmi pádný argument. S ohlédnutím i Kissinger sám uznal, že věci mohly být jinak, když válku ve Vietnamu okomentoval v jedné ze svých pamětí slovy: „*Kdybychom nabídli jedním dramatickým tahem všechny ústupky, které jsme nakonec udělali během tří let války, a kdybychom zahájili najednou na začátku roku 1970 všechny vojenské operace, válka mohla být výrazně kratší*“[164].

I v dnešní době bychom nalezli odpůrce Henryho Kissingera. Jedním takovým byl například Christopher Hitchens, novinář, který v roce 2001 napsal knihu *The Trial of Henry Kissinger*. Nejaktuálnější událostí byl protest žen z organizace CodePink, která usiluje o to, aby se Spojené státy přestaly angažovat ve válkách[165]. CodePink obviňuje Henryho Kissingera ze smrti tisíců vojáků ve Vietnamu a za to, že jako jeden z hlavních aktérů převratu v Chile, napomohl k pádu demokracie. Tato organizace

[160] Adress by Richard M. Nixon, 1969. *Inaugural.senate.gov* [online]. [vid. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=2303.

[161] Altaras, Z. The May 1970 Student Strike at UW. In: *Antiwar and Radical History Project – Pacific Northwest* [online]. [vid. 2015-04-13]. http://depts.washington.edu/antiwar/may1970strike.shtml.

[162] Why we strike. In: *Antiwar and Radical History Project – Pacific Northwest* [online]. [vid. 2015-04-13]. Dostupné z: http://depts.washington.edu/labpics/repository/d/2591-3/whywestrike_ocr_op.pdf.

[163] KISSINGER, H. A. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0. s. 217.

[164] Tamtéž, s. 289.

[165] What is CodePink? In: *CodePink.org* [online]. [vid. 2015-04-13]. Dostupné z: http://www.codepink.org/about.

považuje Kissingera za válečného zločince, který by měl být řádně potrestán. Zároveň tvrdí, že Henry Kissinger s diplomacií nemá nic společného.[166]

I když známe dějinné souvislosti, je velmi těžké určit, zda se někdo zachoval správně nebo ne. Dle mého názoru je ale důležité zachovat si objektivní pohled. Vytvořit si vlastní názor s přihlédnutím ke všem pro a proti.

[166] QUEALLY, J. 'Low-life Scum' vs. 'Great American Villain' as Citizens Arrest Targets Kissinger. In: *Common Dreams* [online]. January 29, 2015. [vid. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.commondreams.org/news/2015/01/29/low-life-scum-vs-great-american-villain-citizens-arrest-targets-kissinger.

ZÁVĚR

Henry Kissinger je jednou z nejdůležitějších osobností Spojených států amerických ve 20. století. Zároveň také patří k nejvýznamnějším diplomatům vůbec. Původem Evropan židovského původu se stal osobností, o které se diskutuje ještě dodnes, a která rozdělila nejen americkou společnost na jeho podporovatele i odpůrce. Z akademika a profesora se přes poradce pro otázky národní bezpečnosti dostal na post státního tajemníka, jednu dobu nejmocnějšího muže v zemi. Zpočátku ale neměl silnou pozici. Ve funkci poradce pro otázky národní bezpečnosti „bojoval o oblíbenost" s tehdejším tajemníkem Rogersem. Tento boj byl typický, protože se často stává, že prezident preferuje pouze jednoho z těchto spolupracovníků. Ideálně by se měly všechny tyto funkce doplňovat, ale rivalita převládá.

Kissinger neměl lehkou úlohu, když si dal za cíl vytvořit rovnováhu sil mezi USA, Sovětským svazem a Čínou. Mezinárodní vztahy se již dlouhou dobu vyvíjely určitým směrem a bylo složité je nasměrovat přesně tak, jak si Kissinger přál. Vietnamská válka se přebírala od prezidenta k prezidentovi, čím dál tím více eskalovala a stávala se kontroverznější. Z jeho pohledu ji nebylo lehké ukončit, protože by Amerika ztratila svou tvář. Nicméně dalším pokračováním a rozšiřováním za Nixonovy administrativy se Amerika dostávala do hledáčku těch, kteří válku ve Vietnamu nepodporovali.

Vztahy se Sovětským svazem několikrát před Kissingerovým nástupem do funkce poradce pro otázky národní bezpečnosti ocitly v krizi, avšak obě dvě velmoci chápaly význam jaderné války a snažily se jí vyvarovat. Kissinger pak pokračoval politikou détente a vytvářením mocenského trojúhelníku. Ovšem i v tomto období se vyskytly překážky, které podrývaly Kissingerovu snahu. Byla válka ve Vietnamu, když USA podporovaly Jižní Vietnam a SSSR Severní Vietnam, opět se ale ukázalo, že americko-sovětské vztahy jsou cennější než konflikt. Největší šancí na válku byla nejspíš situace na Blízkém východě, kde každá země sledovala jiné zájmy. Tato krize bývá připodobňována ke Kubánské krizi. I zde se Sovětský svaz rozhodl pro uchování míru.

Čínsko-americké styky šlo navázat mnohem hůře kvůli historii a izolaci Číny. Také z důvodu, že v šedesátých letech na styky s Čínou nevystačil čas. Buď byly přednější vztahy se Sovětským svazem, nebo potřebu navázání vztahů zastínila válka ve Vietnamu. Prvním opravdovým náznakem vylepšení vztahů byla tzv. pingpongová diplomacie, kdy Čína dala najevo, že rozhovory s USA myslí vážně. Postupně se vztahy mezi USA a Čínou

zlepšovaly. Napomohl k tomu také nejspíš rozpor, který Čína měla se Sovětským svazem. Takto vytvořený mocenský trojúhelník vyhovoval Spojeným státům, jelikož díky vztahům s Čínou mohly tlačit na Sovětský svaz a naopak.

Oblastí střetu zájmů Sovětského svazu a Spojených států byl Blízký východ. V šedesátých letech se postupně rozrůstala podpora pro stát Izrael, zatímco Sovětský svaz byl spojencem arabských zemí a jeho vliv na Blízkém východě stoupal. Kissinger dlouho čekal, až bude mít příležitost se zapojit do dění na Blízkém východě, ale po jmenování státním tajemníkem se tak stalo. Cílem bylo snížení vlivu Sovětského svazu pomocí taktiky vyčkávání. Čas opravdu hrál ve prospěch Spojených států, když Egypt vybočil ze svého kursu a začal spolupracovat s USA. Pomocí kyvadlové diplomacie a intenzivních rozhovorů se snažil Kissinger nastartovat rozhovory mezi Araby a Izraelci o nastolení míru. K pokroku opravdu došlo, ale až v roce 1979, kdy už nebyl státním tajemníkem.

Inspirací pro Kissingera a nastolení míru pomocí rovnováhy sil byl rakouský státník Metternich z devatenáctého století, který proslul obnovením světového řádu. Kissinger byl Metternichovi v jistých věcech podobný. Věděl, kdy má vyčkávat, aby mu to přineslo prospěch. Taktéž velmi dobře komunikoval s ostatními aktéry. Jeho zbraněmi byly diplomacie a vyjednávání, i když někdy pouze diplomacii využít nelze. V takovém případě byl zastáncem kombinace diplomacie a síly. Byl přesvědčen, že z historie se člověk může nějaké věci naučit, ale nesmí přebírat úplně stejné kroky, spíš by se měl soustředit na podobnost a analogii. Významnými prvky, které se zapsaly do historie diplomacie, byly triangulární diplomacie, kyvadlová diplomacie a vyjednávání.

Cílem této práce bylo objasnit, kde se Henry Kissinger inspiroval při utváření své diplomacie a jaké byly jeho postoje. Toto téma rozhodně není plně vyčerpáno, rozhodně by mohlo být dále rozšiřováno z naprosto jiných úhlů pohledu. Například lze navázat na kritiku Henryho Kissingera a podrobněji se zaměřit na různé aspekty této kritiky, kdo všechno byli a jsou jeho kritici. Dalším příkladem by mohlo být porovnání Henryho Kissingera s jiným státním tajemníkem nebo tajemnicí. V tomto kursu by se dalo pokračovat porovnáním Henryho Kissingera a Madeleine Albrightové, jakožto dvou státních tajemníků evropského i židovského původu, ale přesto rozdílných osobností.

ZDROJE

A) Dokumenty

Adress by Richard M. Nixon, 1969. *Inaugural.senate.gov* [online]. [vid. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=2303.

U. S. Department of State. *Duties of the Secretary of State* [online]. January 20, 2009. [vid. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.state.gov/secretary/115194.htm.

U. S. Government Manual. In: *Usgoventmentmanual.org* [online]. [vid. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.usgovernmentmanual.gov/Agency.aspx?EntityId=/jQN/FRk+WE=&ParentEId=+klubNxgV0o=&EType=jY3M4CTKVHY=&S=cjIV9bdJ0pDHOTGUj1+UMvC0xySkk3rM.

United States of America. *Constitution of United States of America* [online]. [vid. 2015-03-05]. Dostupné z: http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html.

B) Literatura

ADAMOVÁ, Karolina a KŘÍŽKOVSKÝ, Ladislav. *Stručné dějiny diplomacie*. Praha: C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-309-4.

ALBRIGHT, Madeleine Korbel. *Doporučení budoucímu prezidentovi: jak vrátit Americe dobrou pověst a vůdčí roli ve světě*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008. 285 s. ISBN 978-80-7252-218-7.

ALDEN, Chris a ARAN, Amnon. *Foreign policy analysis: new approaches*. 1st pub. London: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-42799-9.

BAGBY, Wesley Marvin. *America's international relations since World War I*. New York: Oxford University Press, 1999. ISBN 0-19-512389-1.

BERGHE, Yvan van den. *Velké nedorozumění?: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 1996. ISBN 80-85864-24-X.

BRADLEY, J. F. N. *Válka a mír po roce 1945: dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-72-4.

BRANDS, H. W. *Into the labyrinth: the United States and the Middle East 1945-1993*. New York: McGraw-Hill, 1994. ISBN 0-07-007188-8. s. 124.

COHEN, Warren I. *America's response to China: an interpretative history of Sino-American relations*. 2nd ed. New York: John Wiley, ©1980. ISBN 0-471-06089-5.

COLMAN, Jonathan. *The foreign policy of Lyndon B. Johnson: the United States and the world, 1963-1969*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. ISBN 978-0-7486-4013-3.

DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Spojené státy americké: společnost a politika*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-141-8.

HASTEDT, Glenn P. *American foreign policy: past, present, future*. Upper Saddle River: Prentice-Hall, 2000. ISBN 0-13-083579-X.

HEIDEKING, Jürgen, - MAUCH, Christof. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. V českém jazyce 2., aktualiz. vyd. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-194-3.

HEIDEKING, Jürgen - MAUCH, Christof. *Dějiny USA*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-2894-0.

HOLLIS, Martin a SMITH, Steve. *Mezinárodní vztahy: výklad a porozumění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-64-X.

JOHNSON, Loch K. *America as a world power: foreign policy in a constitutional framework*. New York: McGraw-Hill, 1991. xvii, 446 s. ISBN 0-07-032644-4.

KISSINGER, Henry. *Bouřlivé roky.* 1. vyd. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-206-3.

KISSINGER, Henry. *Roky obnovy*. 1. Vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-785-9.

KISSINGER, Henry. *Krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006. 392 s. ISBN 80-200-1439-X.

KISSINGER, Henry. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812-1822*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7260-221-6.

KISSINGER, Henry. *On China*. 1st pub. New York: Penguin Press, 2011. xi, 586 s. ISBN 978-1-59420-271-1.

KISSINGER, Henry. *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. 1. vyd. Praha: BB art, 2002. 252 s. ISBN 80-7257-736-0.

KISSINGER, Henry. *Roky v Bílém domě*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-703-0.

Kissinger, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-85190-59-1.

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-21-7.

KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-68-9.

LOGEVALL, Fredrik, ed. a PRESTON, Andrew, ed. *Nixon in the world: American foreign relations, 1969-1977*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-531536-3.

SINIVER, A. a kol. *The October 1973 war: politics, diplomacy, legacy*. London: Hurst & Company, 2013. ISBN 978-1-84904-296-3.

TRACHTENBERG, Marc. *Cold War and after: history, theory, and the logic of international politics*. Princeton: Princeton University Press, ©2012. ISBN 978-0-691-15202-8.

WALKER, S., The Interface between Beliefs and Behaviour: Henry Kissinger´s Operational Code and theVietnam War [online]. *The Journal of Conflict Resolution*. March 1977, Vol. 21, No. 1, s. 129-168. [vid. 2015-04-01]. ISSN 00220027. Dostupné z JSTOR: http://www.jstor.org/stable/173686.

C) Internetové zdroje

Altaras, Z. The May 1970 Student Strike at UW. In: *Antiwar and Radical History Project – Pacific Northwest* [online]. [vid. 2015-04-13]. Dostupné z: http://depts.washington.edu/antiwar/may1970strike.shtml.

ČT24. "Nixon, lhář i muž mimořádného politického talentu," říká Martin Kovář. In: *OSOBNOSTI NA ČT24* [online]. 9. 1. 2013. [vid. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/210286-nixon-lhar-i-muz-mimoradneho-politickeho-talentu-rika-martin-kovar/.

June 10, 1963 - John F. Kennedy's Commencement Address at American University, Washington D.C. In: *Youtube* [online]. 27. 5. 2013. [vid. 2015-03-26]. Kanál uživatele HelmerReenberg. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=jrspHo8uvmg.

Queally, J. 'Low-life Scum' vs. 'Great American Villain' as Citizens Arrest Targets Kissinger. In: *Common Dreams* [online]. January 29, 2015. [vid. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.commondreams.org/news/2015/01/29/low-life-scum-vs-great-american-villain-citizens-arrest-targets-kissinger

What is CodePink? In: *CodePink.org* [online]. [vid. 2015-04-13]. Dostupné z: http://www.codepink.org/about.

Why we strike. In: *Antiwar and Radical History Project – Pacific Northwest* [online]. [vid. 2015-04-13]. Dostupné z: http://depts.washington.edu/labpics/repository/d/2591-3/whywestrike_ocr_op.pdf.